

Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek (CVO)

Postbus 68
1970 AB IJMUIDEN
Tel: 0255 564600
Fax: 0255 564765
Bezoekadres: Haringkade 1, Ijmuiden

CVO Rapport

Nummer: CVO 04.006

Voortgangsrapportage van het WOT programma 406: Wettelijke Onderzoek Taken Visserijonderzoek voor LNV in 2003

Drs. F.A. van Beek (edt)

Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum: maart 2004

De Stichting DLO-
Centrum voor Visserijonderzoek
is geregistreerd in het
Handelsregister Gelderland
nr. 09098104
BTW nr. NL 8089.32.184.B01

Aantal exemplaren: 62
Aantal pagina's: 74

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets van dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
I. Algemeen.....	5
II De inhoudelijke rapportage over 2003	6
III De financiële rapportage over 2003	12
IV bijlage 1	17
1 TOESTANDSBEOORDELING EN BELEIDSADVIEZEN ZEEVISSERIJ	17
1.1 Algemeen.....	17
1.2 Toestandsbeoordeling visbestanden en mariene ecosystemen	17
1.3 Advisering aan LNV en Europese Unie	18
1.3.1 Advisering via ICES.....	18
1.3.2 Advisering via STECF	19
1.4 Ondersteunende WOT.....	19
1.5 Diversen.....	20
1.6 Rapporten, werkdocumenten en publicaties	20
1.7 Nota's.....	22
1.8 Vergaderingen en werkgroepen	25
1.9 Financiële en capaciteitsinformatie	27
2 MARKTBEMONSTERING ZEEVISSERIJ	28
2.1 Algemeen.....	28
2.2 Marktbemonstering platvis.....	29
2.3 Marktbemonstering rondvis	31
2.4 Bemonstering pelagische vis.....	32
2.5 Bemonstering overige soorten.....	34
2.6 Verzameling van gegevens van overige biologische data	35
2.7 Overige activiteiten	36
2.8 Rapporten, werkdocumenten en publicaties	37
2.9 Nota's.....	37
2.10 Vergaderingen en werkgroepen	38
2.11 Financiële en capaciteitsinformatie	38
3 BESTANDSOPNAMEN OP ZEE	39
3.1 Algemeen.....	39
3.2 Bestandsopnamen gericht op platvis.....	39
3.2.1 BTS	40
3.2.2 SNS	40
3.2.3 DFS.....	40
3.3 Makreel en horsmakreel surveys.....	41
3.3.1 Westelijke (hors)makreel ei-survey	41
3.3.2 Makreel ei-survey in de Noordzee.....	41
3.4 Haring bestandsopnamen.....	41
3.4.1 Noordzee Echo Survey.....	41
3.4.2 Noordzee en Kanaal larvensurvey	42
3.5 Bestandsopnamen rondvis en haring (IBTS).....	42
3.6 Bestandsopnamen van Atlanto-scandische haring en blauwe wijting.....	42
3.7 Rapporten, werkdocumenten en publicaties	42
3.8 Nota's.....	43
3.9 Vergaderingen en werkgroepen	44
3.10 Financiële en capaciteitsinformatie	44
4 DISCARDBEMONSTERING EN VISSERIJSTATISTIEK	45
4.1 Algemeen.....	45
4.1.1 Beschrijving onderdelen	45
4.2 Discards demersale visserij.....	46
4.3 Discards pelagische visserij.....	47

4.4	Kwadrantenstatistiek / VIRIS	47
4.5	Rapporten, publicaties en werkdocumenten	48
4.6	Software.....	49
4.7	Vergaderingen en werkgroepen	49
4.8	Financiële en capaciteitsinformatie	50
5	VIS- EN VISSERIJONDERZOEK BINNENWATEREN	51
5.1	Algemeen.....	51
5.2	Surveys IJsselmeer	51
5.3	Surveys Grote rivieren.....	52
5.4	Marktbemonstering IJsselmeer, Markermeer en Lauwersmeer.....	52
5.5	Monitoring Salmoniden.....	53
5.6	Monitoring glasaal.....	53
5.7	Monitoring glasaal internationaal.....	53
5.8	Rapporten, werkdocumenten en publicaties	54
5.9	Nota's.....	54
5.10	Vergaderingen, werkgroepen	55
5.11	Financiële en capaciteitsinformatie	55
6	MONITORING SCHELPDIERBESTANDEN	56
6.1	Algemeen.....	56
6.2	Bestandsopnamen mosselen	56
6.2.1	bestandsopname voorjaar	57
6.2.2	bestandsopname najaar	57
6.2.3	mosselen op sublitorale percelen in de Oosterschelde.....	57
6.2.4	het mosselbestand op droogvallende percelen en litorale mosselbanken in de Oosterschelde.....	57
6.3	Bestandsopnamen kokkels.....	57
6.3.1	kokkelinventarisatie Delta.....	58
6.3.2	Inventarisatie litorale schelpdierbestanden Waddenzee	58
6.3.3	populatiodynamica kokkels.....	58
6.4	Bestandsopnamen strandschelpen	58
6.5	Vangststatistiek.....	59
6.6	Rapporten, werkdocumenten en publicaties	59
6.6.1	EVA2-rapporten waarbij gebruik gemaakt is van gegevens verkregen in het kader van het WOT-onderdeel 'monitoring schelpdierbestanden in de Nederlandse kustwateren'.....	59
6.7	Nota's en brieven.....	60
6.8	Vergaderingen en werkgroepen	61
6.9	Financiële en capaciteitsinformatie	61
7	VISBESTANDEN IN MAURITANIË	62
7.1	Algemeen.....	62
7.2	Beschrijving bemonstering.....	62
7.3	Onderdelen	63
7.3.1	Sardinella.....	63
7.3.2	Horsmakreel	64
7.4	Rapporten, werkdocumenten en publicaties	65
7.5	Vergaderingen en werkgroepen	66
7.6	Financiële en capaciteitsinformatie	66
8	ONTWIKKELING VISSERIJ BEHEERSINSTRUMENTARIUM	67
8.1	Algemeen.....	67
8.2	Ontwikkeling vermogensmeter	67
8.3	Financiële en capaciteitsinformatie	68
9	KENNISCIRCULATIE/COMMUNICATIE.....	69

9.1	Algemeen.....	69
9.2	Communicatie ICES adviezen.....	69
9.3	Overige communicatie met LNV.....	70
9.4	Internationale communicatie via ICES.....	70
9.5	North Sea Commission, Fisheries Partnership.....	70
9.6	Internetontsluiting en nieuwsbrieven.....	71
9.7	Rapporten, werkdocumenten en publicaties.....	71
9.8	Nota's.....	72
9.9	Vergaderingen en werkgroepen en presentaties.....	73
9.10	Financiële en capaciteitsinformatie.....	74

Voortgangsrapportage van het WOT-programma 406: Wettelijke en Dienstverlenende Taken Visserijonderzoek in 2003

Het WOT-programma 406 heeft betrekking op Wettelijke Onderzoeks Taken die betrekking hebben op het visserijonderzoek. Het onderzoeksprogramma WOT 406 loopt gedurende de periode 2002-2005 en is een voortzetting van WDT programma's 212 en 339. Dit rapport bevat de rapportage en verantwoording van de activiteiten in 2003.

Het onderzoek in het programma WOT 406 is onderverdeeld in een negental kernprojecten, welke ieder door een projectleider worden aangestuurd. Deze projecten zijn onderverdeeld in een aantal op zichzelf staande proeven, welke thematisch aan elkaar verwant zijn en die worden uitgevoerd onder leiding van een deelprojectleider. Daarnaast worden de "vrije ruimte" van het programma en de "coördinatie" als afzonderlijke projecten aangestuurd. De financiering van het programma is hoofdzakelijk afkomstig uit door LNV aan DLO beschikbaar gestelde programmabudgetten. Naast het LNV budget is een deel van programma extern medegefinancierd, voornamelijk door Rijkswaterstaat en het Productschap Vis. Delen van het onderzoek, welke extern zijn medegefinancierd, zijn altijd als afzonderlijke proeven in de projecten ondergebracht. In 2003 werd het onderzoek in de volgende onderzoeksprojecten uitgevoerd:

- Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij
- Marktbemonstering zeevisserij
- Bestandsopnamen op zee
- Discardbemonstering en Visserijstatistiek
- Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren
- Monitoring schelpdierbestanden
- Visbestanden in Mauritanië
- Ontwikkeling visserij-beheersinstrumentarium
- Kenniscirculatie/Communicatie

De voortgangsrapportage over het jaar 2003 van de afzonderlijke projecten, in de vorm van activiteitenverslagen, wordt in de bijlage gegeven en zijn door de projectleiders aangeleverd. Op de bereikte resultaten van de projecten wordt in de voortgangsrapportage in de regel niet uitgebreid ingegaan. De resultaten zijn vastgelegd in rapporten, werkdocumenten publicaties en nota's welke in de activiteitenverslagen zijn vermeld.

I. Algemeen

1. Programmanummer: 406
2. Titel: Wettelijke Onderzoeks Taken Visserijonderzoek
3. Werktitel: Wettelijk Visserijonderzoek
4. Programmaleider en trekkerinstituut: Drs. F.A. van Beek, CVO
5. Uitvoerende instituten/instellingen: Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek (RIVO), Centrum voor Schelpdieronderzoek (RIVO-CSO), Centrum voor Visserijonderzoek (CVO)
6. Looptijd: 1-1-2002 t/m 31-12-2005
7. Budget 2003 (maak onderscheid tussen programmagelden en evt. additionele LNV-gelden): 3.2 miljoen Euro
8. Karakter van het programma: (gebruiker/sponsor/WOT)
9. (Potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten: Directie Visserij (Ministerie LNV), Directie Natuur (Ministerie LNV), Europese Commissie (DG Fish), Rijkswaterstaat (Ministerie V&W),

10. Samenstelling Begeleidingscommissie: Ir. L.R.M. Lomans (Dir. Vis., voorzitter), Ir. J.M.H.M. van Geffen. (Expertisecentrum LNV, secretaris), Drs. F.A. van Beek (CVO, programmaleider), ir. R.L.P. Lanfers (Dir. Vis), drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), W.M. Remmelts (Dir. Natuur). Contactpersoon bij DWK is Ir. J.A. Cornelese.

II De inhoudelijke rapportage over 2003

1. de beleidsopgave(n) van LNV waaraan de programma-uitkomsten een bijdrage leveren;

Een van de taken van LNV is het uitvoeren van het Europese visserijbeleid. Dit beleid wordt voorbereid door de Europese Commissie in samenwerking met de lidstaten en vastgesteld door de Ministerraad. Het beleid is onder meer gebaseerd op biologische adviezen welke door visserijbiologen in internationaal verband worden gegeven. Daarnaast is de Nederlandse overheid verantwoordelijk voor het beheer van vis-, schaal- en schelpdierbestanden in nationale (binnen)wateren en de kwaliteit van de ecosystemen waarin deze soorten voorkomen.

Het WOT programma 406 omvat een aantal sterk uiteenlopende onderzoekstaken, met als belangrijkste gezamenlijk element dat zij voortvloeien uit voor de visserij van kracht zijnde internationale en nationale wettelijke regelingen. Zij vormen de basis voor de advisering ten behoeve van de beleidsvorming van het Nederlandse en Europese beleid op het gebied van het visstandbeheer. De onderzoeksprojecten in dit programma hebben overwegend een langlopend en toegepast karakter en zijn daarom zowel inhoudelijk als qua omvang jaarlijks aan relatief weinig veranderingen onderhevig. Daarnaast wordt een aantal dienstverlenende taken ten aanzien van het beheer van de visstand en de visserij uitgevoerd. Deze kunnen zowel een *ad hoc* karakter als een langlopend karakter hebben.

2. de kennisvragen die aan de beleidsopgave(n) gekoppeld zijn en die worden beantwoord met de uitkomsten van het programma

De beleidsopgaven kunnen worden onderverdeeld in drie beleidsgebieden: mariene systemen (zeevisbestanden en visserij), kustsystemen (schelpdieren) en binnenwater (IJsselmeer en Grote Rivieren). In principe zijn de kennisvragen voor deze gebieden gelijk:

- het vaststellen van de historische ontwikkeling en de huidige toestand van de bestanden en systemen in deze gebieden;
- vaststellen van de invloed van exploitatie op deze bestanden en systemen;
- en het aangeven van de mogelijkheden tot exploitatie voor de bestanden en beheer van de systemen binnen duurzame grenzen en binnen de condities die wettelijk zijn vastgelegd.

Het beantwoorden van deze kennisvragen maakt het mogelijk om adviezen te geven voor het beheer van de vis-, schaal- en schelpdierbestanden, de natuurlijke systemen waarin ze voorkomen en de visserij. Hiervoor worden in WOT-programma 406 gegevens verzameld en modellen ontwikkeld. Het onderzoek op zee wordt grotendeel uitgevoerd in internationaal gecoördineerd verband en de gegevens die verzameld moeten worden zijn vastgelegd in een Europese verordening.

Bij het vaststellen van de invloed van de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen moet, indien mogelijk rekening worden gehouden met biologische interacties van de hulpbronnen alsmede de technische interacties die bij exploitatie kunnen optreden.

3. de beoogde doelgroep van het programma; wie benut de ontwikkelde kennis?

De primaire doelgroepen van het programma zijn het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Europese Unie welke verantwoordelijk is voor het Europese

visserijbeleid. Daarnaast is het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, als nationaal waterbeheerder, een belanghebbende.

4. de beoogde (tussen)resultaten zoals beschreven in het werkplan van 2003;

- 4.1. Uitvoeren van de Nederlandse bijdrage aan een internationaal monitorprogramma waarin gegevens worden verzameld over visbestanden in internationale wateren en de Nederlandse visserij op deze bestanden. De verzameling van de gegevens is essentieel om adviezen en ondersteuning aan het visserijbeleid te geven (uitvoering Europese regelgeving). De gegevens worden opgeslagen in een databank.
- 4.2. Adviezen en ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan, aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten (communautair Visserijbeleid) en toelevering van de gegevens en beoordeling daarvan voor de Quality Status Rapporten (QSR).
- 4.3. Bijdragen aan het totstandkomen van adviezen van de ICES aan de EU inzake het beheer van aquatische ecosystemen, inclusief het TAC- en Quota-beleid voor ruim honderd verschillende bestanden van commercieel belangrijke vissoorten in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan (communautair Visserijbeleid).
- 4.4. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van in het IJsselmeer aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten, inclusief adviezen inzake het visstandbeheer (Visserijbeleid IJsselmeer).
- 4.5. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministeries van LNV en V&W inzake toestand en ontwikkeling van de visstand in de grote rivieren, inclusief adviezen inzake het visstandbeheer.
- 4.6. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van commerciële en niet-commerciële schelpdierbestanden in de Nederlandse Kustwateren ten behoeve van een verantwoorde exploitatie van delen van deze bestanden, rekening houdend met de vastgestelde reserveringen ten behoeve van relevant geachte vogelbestanden (Visserijbeleid Kustvisserij). Bovendien een inventarisatie van plaats en biomassa van schelpdieren in het litoraal en sublitoraal in verband met het trilaterale monitoringsprogramma als mede toelevering van de gegevens en beoordeling daarvan voor de Waddenzee QSR rapporten (uitvoering nationale regelgeving).
- 4.7. Verbetering van de technieken en strategieën van monitoringprogramma's, inclusief de kwaliteitsborging van de verkregen resultaten.
- 4.8. Voorlichting van en communicatie met de betrokken sector.

5. de in 2003 daadwerkelijk bereikte (tussen)resultaten;

In het algemeen is de planning, zoals beschreven in het programma ongewijzigd gerealiseerd. Voor een gedetailleerde omschrijving van de activiteiten, verwijzing naar resultaten en producten in 2003 wordt per project verwezen naar de bijlage in dit rapport.

De subnummering van de onderstaande paragrafen correspondeert met die in de voorgaande sectie.

- 5.1. De inhoud van het internationale monitorprogramma is vastgelegd in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad. De Nederlandse bijdragen aan dit monitorprogramma in 2003 zijn vastgelegd in een nationale werkplan dat aan de Commissie is aangeboden en is door de Commissie goedgekeurd. De biologische

bemonsteringen, die in dit werkplan zijn aangegeven zijn in WOT-programma 406 uitgevoerd. In 2003 is bovendien een werkplan voor 2004 en een verslag van de activiteiten over 2002 aan de Commissie aangeboden.

- 5.2. In de verslagperiode werden adviezen en ondersteuning in de beleidsvorming aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan, aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten gegeven. De toestandsbeoordelingen worden uitgevoerd in internationaal verband door ICES werkgroepen (Internationale Raad van het Onderzoek van de Zee). De toestandsbeoordelingen zijn hoofdzakelijk gebaseerd op een evaluatie van twee bronnen van informatie: aanlandings- en inspanningsgegevens van de internationale vloot en onafhankelijke waarnemingen aan boord van onderzoeksvaartuigen.
- 5.3. In de verslagperiode werd in internationaal verband via ICES en STECF meegewerkt aan het tot stand komen van adviezen inzake het beheer van aquatische ecosystemen, inclusief het TAC- en Quota-beleid voor in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan aanwezige bestanden van commerciële en niet-commerciële vissoorten. De adviezen worden gezamenlijk met wetenschappers uit andere landen binnen het Advisory Committee for Fisheries Management (ACFM) en het Advisory Committee on Ecosystems (ACE) van ICES opgesteld.

Naast de advisering, die in ICES verband plaats vindt, worden adviezen uitbracht via het Scientific, Technical, and Economic Committee for Fisheries (STECF). Dit comité rapporteert rechtstreeks aan de Europese Commissie over onderwerpen die specifiek voor het Europese visserijbeleid van belang zijn, dus niet alleen voor de Nederlandse visserij. De belangrijkste activiteiten in 2003 hadden betrekking op de jaarlijkse evaluatie van het wetenschappelijk advies en herstelplannen.

Aan de Directie Visserij werd specifiek ondersteuning gegeven t.a.v. de beleidsvorming voor het beheer van het schol- en kabeljauwbestand in de Noordzee

- 5.4. De advisering, ter ondersteuning in de beleidsvorming aan het Ministerie van LNV over de toestand en ontwikkeling van in het IJsselmeer aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten, was gericht op de exploitatie door visserij in het IJsselmeer. In de onderzoeksperiode zijn bestandsopnames gemaakt van alle vissoorten in het IJsselmeer en een aantal andere wateren, die aan de adviezen ten grondslag liggen. De monitoring werd voor 50% gefinancierd door Rijkswaterstaat, die ook mede het programma en de inhoud van de rapportages bepaalde. Routinebemonsteringen met grote kuil voor schubvis en electrokor (voor aal) in het IJsselmeer werden uitgevoerd in het najaar.

Voor paling is een voortdurende afname van het bestand vastgesteld en een voortdurend zeer lage intrek van de jonge glasaal. Deze afname wordt ook in andere Europese landen geconstateerd en heeft dus een internationaal karakter. De toestand van de paling in Europa werd in internationaal verband opnieuw geëvalueerd door de ICES/EIFAC Working Group on Eels.

- 5.5. Voor de advisering ter ondersteuning in de beleidsvorming aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van de visstand in de grote rivieren werd een bestandsopname uitgevoerd in de vroege en late winter in een aantal kerngebieden. Uit deze monitoring blijken positieve trends in de ontwikkeling van typische riviervissen zich voortzetten.

In het kader van het internationale herstelprogramma voor grensoverschrijdende bestanden van trekvis in de grote rivieren zijn ook de bestanden in de Nederlandse wateren gevolgd. Schaarse soorten, waaronder de zalmachtigen, werden gemonitord via een opkoopregeling uit de bijvangsten van de beroepvisserij in het IJsselmeer.

- 5.6. Ter advisering en ter ondersteuning van het Ministerie van LNV inzake de beleidsvorming ten aanzien van een verantwoorde exploitatie van schelpdierbestanden in

de Nederlandse kustwateren werden in de verslagperiode jaarlijks middels monitoringsprogramma's basisgegevens verzameld over de toestand en ontwikkeling van schelpdierbestanden (kokkel, mossel, spisula) in de Waddenzee, de Oosterschelde, de Westerschelde en de Nederlandse kustzone (inclusief Voordelta). De betrokken sector participeerde in deze monitoringsprogramma's. De resultaten zijn aan het Ministerie van LNV gerapporteerd ten behoeve van de uitvoering van het beleid zoals vastgelegd in de structuurnota Zee- en Kustvisserij. Ze vormden bovendien de een basis voor de evaluatie van het schelpdierbeleid (EVA2). Op grond van de resultaten worden vangstverwachtingen en visplannen voor de verschillende sectoren opgesteld.

- 5.7. Ten behoeve van de kwaliteitsborging zijn procedurebeschrijvingen gemaakt van de routinebemonsteringen die in het programma worden uitgevoerd. Een aantal procedures werden geëvalueerd. Naar aanleiding van de evaluatie zijn verbeteringen aangebracht.
- 5.8. Door middel van een aantal artikelen in vakbladen werden de resultaten van het onderzoek en de adviezen nader toegelicht. De communicatie met een deel van de sector verliep stroef. Dit naar aanleiding van de adviezen die gegeven zijn voor het beheer van de visserij die zich richt op bodemvisbestanden zoals schol, tong en kabeljauw. De adviezen houden een sterke beperking van de visserij in.

6. toelichting op afwijkingen tussen planning en realisatie en eventuele consequenties daarvan voor het werkplan 2004;

Naar aanleiding van de ICES adviezen voor de visserij op schol en kabeljauw in 2004 zijn in het najaar op verzoek van Directie Vis een aanvullende analyses uitgevoerd naar de effecten van verschillende beleidsscenario's.

In 2003 werden een aantal werkgroepen door de EC bijeengeroepen die betrekking hadden op verschillende onderwerpen, waaronder de aanzet tot een evaluatie van de scholbox, en die niet voorzien waren in het werkplan van dit programma. De bijdragen die aan deze werkgroepen konden worden gefinancierd binnen de begroting van het programma.

Bovendien werd deelgenomen in twee ICES werkgroepen. Deze hadden betrekking op de ontwikkeling van de structuur van de ICES adviezen en de planning van haring- en blauwe wijting surveys in noordelijke wateren.

De afwijkingen tussen planning en realisatie zijn zeer gering en hebben, met uitzondering van de scholbox, geen consequenties voor het werkplan 2004.

7. de gerealiseerde kennisoverdracht richting doelgroep, de betrokkenheid van de doelgroep hierbij en de benutting van ontwikkelde kennis door de doelgroep;

De belangrijkste doelgroep van dit programma is de Directie Visserij van het ministerie van LNV. De in dit programma verzamelde gegevens vormen de basis voor adviezen ten behoeve van beleidsvorming op het gebied van visstand- en waterbeheer. Kennisoverdracht richting doelgroepen vindt dan ook hoofdzakelijk plaats door middel van advisering in de vorm van (inter)nationale rapporten, nota's en mondelinge toelichting. De verzamelde gegevens worden door de doelgroep, soms indirect, benut voor het vaststellen van het nationale en internationale visserijbeleid.

De gegevens, die in het kader van de Europese regelgeving worden verzameld, kunnen op verzoek van de Europese Commissie onder voorwaarden, welke zijn vastgelegd in de verordening, aan derden beschikbaar worden gesteld.

In principe lenen gegevens, verzameld in het kader van het WOT programma of de daaruit voortvloeiende advisering, zich niet voor publicatie in gerefereerde wetenschappelijke journaals. Waar mogelijk wordt er echter naar gestreefd onderzoeksresultaten in wetenschappelijke tijdschriften te publiceren. De verzamelde gegevens en kennis worden tevens ingezet voor LNV-onderzoek die buiten dit programma valt (EVA2, bestekken).

8. de gerichte implementatie/vertaling van kennisproducten/resultaten richting LNV-beleid die heeft plaats gevonden en de betrokkenheid van het beleid hierbij;

Vertaling van onderzoeksresultaten naar beleid vindt in principe plaats door beleidsmedewerkers. Hierbij wordt desgevraagd door de onderzoekers ondersteuning gegeven. Ter ondersteuning van beleidsmedewerkers werd door projectleiders in 2003 deelgenomen aan nationale en internationale overlegstructuren.

9. de contacten met de doelgroep van het programma en de reactie op het programma (klanttevredenheid etc);

In de verslagperiode werd regelmatig overleg gevoerd tussen onderzoekers en beleidsmedewerkers van Directie Visserij over de onderzoeksprojecten. Op *ad hoc* basis vindt regelmatig overleg plaats tussen beleidsmedewerkers en onderzoekers over specifieke onderwerpen. Het overleg biedt voor beide partijen de mogelijkheid het onderzoek beter op de beleidsvragen aan te laten sluiten. Ook biedt dit overleg de mogelijkheid de beleidsvragen aan te scherpen. De mogelijkheid tot afstemming van de onderzoeksactiviteiten met de problemen, waarmee beleidsmedewerkers worden geconfronteerd, wordt door beide partijen op prijs gesteld.

Met betrekking op het onderzoek in het zoete water vond regelmatig overleg plaats met het RIZA en RDIJ over de onderzoeksresultaten, de bijstelling en de eventuele voortzetting van dit onderzoek van in de komende jaren.

Met betrekking tot de dataverzameling, die wordt uitgevoerd in het kader van eerder genoemde verordeningen van de EC, is een begeleidingscommissie in het leven geroepen. De coördinatie van de Nederlandse dataverzameling wordt verzorgd door LNV. De coördinator onderhoudt de contacten met de Commissie. In 2003 vond één bilaterale meeting plaats tussen de coördinator en de Commissie over het werkplan voor 2003. Het Nederlandse werkplan voor 2003 kreeg een goede beoordeling. Ook werd een vergadering bijgewoond over een op handen zijnde aanpassing van de verordening

De klanttevredenheid over het programma wordt gemeten via de beoordeling die de Begeleidingscommissie van het programma jaarlijks maakt in opdracht van DWK. De Begeleidingscommissie bestaat uitsluitend uit afgevaardigden van de doelgroep. Zowel de werkplannen als uitvoering van het programma in voorgaande jaren werd als goed beoordeeld.

10. de samenwerking/relatie met de begeleidingscommissie of klankbordgroep;

Halverwege 2003 nam Cees Barel (Directie Vis) afscheid als voorzitter van de Begeleidingscommissie. Hij werd opgevolgd door Leon Lomans (Directie Vis). Gedurende de verslagperiode vond tweemaal overleg plaats tussen de Begeleidingscommissie en de programmaleider. De samenwerking/relatie tussen de Begeleidingscommissie en programmaleider wordt door beide partijen als constructief en plezierig ervaren. Het overleg had betrekking op de invulling van de vrije ruimte en de goedkeuring van het jaarverslag over het jaar 2002 en het werkplan voor 2004. In de afgelopen periode is het format van deze verslagen, in onderling overleg, regelmatig aangepast om de gewenste informatie te kunnen inpassen. Daarnaast vond regelmatig *ad hoc* overleg plaats tussen de voorzitter van de Begeleidingscommissie en de programmaleider.

11. de samenwerking tussen de bij het programma betrokken DLO-instituten;

Ten aanzien van de visserijstatistiek wordt regelmatig met het LEI samengewerkt met betrekking tot de statistische bewerking van aanvoer van de vangst en inspanningsgegevens van de Nederlandse vloot (logboekgegevens).

Bij het onderzoek naar de schelpdierbestanden werd met ALTERRA samengewerkt.

12. de samenwerking met andere instellingen/organisaties:

Bij het onderzoek dat betrekking heeft op de bemonstering van visbestanden in zee wordt nauw samengewerkt met diverse visserijinstituten in Europa. Bestandsopnamen op zee worden veelal samen uitgevoerd met andere landen en gecoördineerd door de International Council for Exploration of the Sea (ICES). Ook de advisering met betrekking tot het beheer van deze bestanden vindt internationaal via ICES plaats. Op nationaal niveau wordt regelmatig samengewerkt met het LEI, RIKZ van het Ministerie van V&W.

Bij het onderzoek dat betrekking heeft op het beheer van binnenwateren en de zoetwatervisbestanden in Nederlandse wateren wordt samengewerkt met het RIZA en RDIJ van het Ministerie van V&W.

Bij het bestandsonderzoek dat betrekking heeft op spisulas wordt op wetenschappelijk niveau vooral samengewerkt met onderzoeksinstituten of universiteiten in Denemarken, Duitsland, België en Frankrijk. De bestandsopnamen van schelpdieren in de Nederlandse kustwateren vindt plaats in nauwe samenwerking en overleg met de betrokken sector.

13. overige relevante informatie:

De coördinatie van het programma door de programmaleider is als afzonderlijke activiteit in het programma opgenomen. De belangrijkste werkzaamheden waren het opstellen van een werkplan voor 2004 en een voortgangsrapportage over 2002. Het tot stand komen van de planning en de verslagen vond plaats in nauw contact met de betrokken projectleiders of proefleiders, die aan het tot stand komen van de rapporten bijdroegen.

Daarnaast bewaakt de programmaleider de voortgang van het onderzoek en het financieel beheer van de projecten.

In het kader van de Europese dataverzameling werd samen met het LEI, evenals in 2002, op verzoek van Directie Visserij, ondersteuning verleend voor het opstellen van een nationaal onderzoeksplan voor 2004 welke in overeenstemming is met de eisen vastgelegd in EU verordeningen Nr. 1543/2000 en Nr. 1639/2001

In de loop van 2003 werden een aantal vergaderingen bijgewoond van de klankbordgroep WOT-DLO. Deze klankbordgroep begeleidt de organisatie van het WOT onderzoek door de WOT units binnen DLO.

III De financiële rapportage over 2003

Tips:

- *Lever indien relevant een aparte tabel aan voor het DLO- en PO-deel*
- *Geef middels een voetnoot een toelichting op eventuele verschillen tussen geplande en gerealiseerde inzet in 2002 onderaan de tabel.*
- *Het is mogelijk om de financiële rapportage via een excel-tabel aan te leveren*
- *Tabellen die niet van toepassing zijn mogen verwijderd worden*

Voorheen werd bij de financiële administratie van dit programma gebruik gemaakt van het administratiepakket PACS. Per 1 januari 2004 wordt gebruikt gemaakt van het administratiepakket EXACT. Ten tijde van het produceren van dit rapport was het (nog) niet mogelijk met EXACT gegroepede informatie te verkrijgen per tariefcategorie uitgesplitst per project. Deze informatie ontbreekt daarom in de financiële paragrafen die in de Annex bij de projecten zijn bijgevoegd

De financiële cijfers in onderstaande tabellen hebben betrekking op de geboekte financiële omzet in 2003 zijn afkomstig uit en in overeenstemming met het voorlopig financiële jaaroverzicht van 2003 van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek.

In 2003 is k€ 137.3 doorgeschoven uit het voorgaande jaar (kolom f). Hiervan is k€ 36.3 toegevoegd bij de vrije ruimte voor 2003. De rest is gebruikt voor de financiering van de projecten.

Het beschikbare onderzoeksbudget vanuit de LNV programmagelden is k€ 3480.1 (kolom g). Naast het programmabudget toegekend voor 2003 en de doorgeschoven ruimte vanuit 2002 is eind 2003 een bedrag aan het programmabudget toegevoegd van k€ 132.8 (brief DWK 2003/4528). Dit bedrag is afkomstig van het Ministerie van V&W als medefinanciering voor de uitvoering van project 406-31412322. Voorheen werd deze bijdrage van V&W als aanvullende cofinanciering buiten LNV ontvangen. Daarnaast is in de loop van 2003 een korting van k€ 4.0 op het programma toegepast t.b.v. de financiering van een WUR breed te ontwikkelen communicatietool.

De geplande inzet uit het werkplan voor 2003 is k€ 3,359.0 (kolom h). De hierin aangegeven vrije ruimte is niet gealloceerd. De bedragen die in de loop van 2003 zijn vrijgegeven voor de uitvoering van de projecten staan in kolom i.

Kolom j geeft de gerealiseerde inzet per project in 2003. De gerealiseerde omzet is k€ 3,331.0. De niet gebruikte ruimte (kolom g – kolom 1) van k€ 149.9 is doorgeschoven naar 2004.

In de tabel met de gerealiseerde co- en contrafinanciering in 2003 geeft kolom d aan welk deel van de programmagelden is ingezet voor contrafinanciering. De hiermee verworven externe inkomsten staan in kolom e. De belangrijkste externe financiers staan in kolom f aangegeven.

De totale omzet van het programma in 2003 bedroeg k€ 3,647.6.

IIIa Geplande en gerealiseerde DLO-inzet vanuit LNV-programmagelden (in Euro x 1000)

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
Projectnr.	Project titel	Projectleider en instituut	start jaar	eind jaar	Doorgeschoven uit budget 2002	Beschikbaar in 2003	Geplande inzet uit werkplan 2003	Vrijgegeven gedurende 2003	Gerealiseerde inzet vanuit programmagelden	Doorgeschoven naar 2004
406 31112090	Toestandsbeoordeling en beleidsadvisering zeevisserij	drs. F.A van Beek CVO	2002	2005			377.3	367.9	367.9	
406 31512100	Marktbemonstering zeevisserij	drs. A.T.G.W. Eltink, RIVO	2002	2005			708.1	708.1	708.1	
406 31712110	Bestandsopnamen op zee	dr. H.J.L Heessen RIVO	2002	2005			812.8	833.0	833.0	
406-32212130	Discardbemonstering en visserijstatistiek	drs. M.A. Pastoors RIVO	2002	2005			386.7	383.6	383.6	
406-31412120 406-31412122	Vis- en visserijonderzoek binnenwateren	dr. J.J. de Leeuw, RIVO	2002	2005			288.9	413.4	408.9	
406-31312800	Visbestanden in Mauritië	dr. A.A. H.M. Corten RIVO	2003	2004			62.2	63.8	63.8	
406-30212080	Monitoring schelpdierbestanden	dr. J.A. Craeymeersch, RIVO	2002	2005			301.8	306.1	306.1	
406-31112140	Ontwikkeling visserij-beheersinstrumenten	drs. F.A van Beek CVO	2002	2004			13.9	13.1	13.1	
406-31112160	Kenniscirculatie/ Communicatie	drs. F.A van Beek CVO	2003	2005			155.7	153.6	153.6	
406-31112170	vrije ruimte	drs. F.A van Beek CVO	2002	2005	137.3	137.3	197.0	40.4	40.4	
406-31112150	Coördinatie programmaleider	drs. F.A van Beek CVO	2002	2005			54.6	52.5	52.5	
vaststelling programmabudget (brief (DWK 2002/4372)			programmabudget			3214.0				
brief zonder kenmerk (van Woerkom 23 april 2003)			programmakorting			-4.0				
			Subtotaal			3347.3	3359.0	3335.6	3331.0	
toegevoegd aan programmabudget voor 2003 (brief DWK 2003/4528)						132.8				
kolom g – kolom j			Totaal			3480.1	3359.0	3335.6	3331.0	149.0

Gerealiseerde co- en contrafinanciering in 2003 (in Euro x 1000):

a	b	c	d	e	f	g
Projectnr	Project titel	Looptijd co(ntra) financiering	Gerealiseerde inzet LNV-financiering tbv contra- financiering	Realisatie aanvullende cofinanciering buiten LNV	Co-financier buiten LNV (EU, EET, etc.)	Akkoord begeleidings- commissie/ klankbordgroep
406-31412120	Vis- en visserijonderzoek binnenwateren	2002-2005	159.9	179.6	RIZA, EU	ja
406-30212080	Monitoring schelpdierbestanden	2002-2005	213.9	136.9	PO mossel PO kokkel	ja
		Totaal	373.8	316.6		
% LNV-financiering tbv contrafinanciering¹			10.7			
Totale omvang programma gedurende 2003²			3,647.6			

¹ =(totaal kolom d/LNV-budget 2003)*100%

² =totaal kolom e + gerealiseerde inzet vanuit programmagelden

Indien relevant voor het programma:

Geef aan wat de omvang is van volledig door derden gefinancierd onderzoek dat gerelateerd is aan het programma. Geef hierop ook een korte inhoudelijke toelichting (noem onderwerpen e.d.).

rapporten en referenties

- Anon. 2003. The Netherlands National Programme for collection of fisheries data (submission for the year 2004)
- Anon. 2003. Technical Report of Activity 2002 – The Netherlands (detailing the state of completion of the aims set at the time of the drawing-up of the minimum programme and of the extended programme)
- Beek, F.A. van, 2003. Verslag van een overleg over de Nederlandse offerte betreffende het nationale programma voor dataverzameling 2003.
Nota CVO 03.0005146/FvB
- Beek, F.A. van, 2003. Voortgangsrapportage van het WOT programma 406: Wettelijk Onderzoek Taken Visserijonderzoek voor LNV in 2002.
CVO rapport nr. 03.008
- Beek, F.A. van, 2003. Programma Wettelijke Onderzoek Taken. Visserijonderzoek DLO-programma 406 Werkplan 2004
CVO Rapport 03.024
- EU 2000. BESCHIKKING VAN DE RAAD van 29 juni 2000 betreffende een financiële bijdrage van de Gemeenschap in de uitgaven van de lidstaten voor het verzamelen van gegevens, alsmede in de financiering van studies en modelprojecten ter ondersteuning van het gemeenschappelijk visserij beleid (2000/439/EG)
- EU 2000. VERORDENING (EG) Nr. 1543/2000 VAN DE RAAD van 29 juni 2000 tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid
- EU 2000. VERORDENING (EG) Nr. 1639/2001 VAN DE COMMISSIE van 25 juli 2001 tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) nr. 1543/2000 van de Raad

Vergaderingen en werkgroepen

Begeleidingscommissie datacollectie Den Haag, 5 februari 2003	Frans van Beek
Overleg met de EU over het nationaal plan van de datacollectie voor 2003 Brussel, 28 februari 2003	Frans van Beek Kees Barel
Begeleidingscommissie 406: afrondende rapportage 2003 Den Haag 7 maart 2002	Frans van Beek
Begeleidingscommissie datacollectie Den Haag, 1 april 2003	Frans van Beek
Vergadering van het Management Comité van de EC over herziening Verordening datacollectie Brussel, 25 juni 2003	Frans van Beek Pieter de Rijk
Begeleidingscommissie datacollectie Den Haag, 9 juli 2003	Frans van Beek
Begeleidingscommissie 406: goedkeuring voorlopig werkplan 2004 Den Haag, 19 september 2003	Frans van Beek Annette Baerveldt
Begeleidingscommissie 406: goedkeuring definitief werkplan 2004 (Lomans, van Geffen) Den Haag, 24 november 2003	Frans van Beek Annette Baerveldt
Diverse bijeenkomsten van de klankbordgroep WOT-DLO Wageningen, 2003	Frans van Beek Leo Schaap

IV bijlage 1**1 Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen zeevisserij****Projectverslag 2003**

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Toestandsbeoordeling & Beleidsadviezen Zeevisserij
Programma/projectnummer	406 31112090 (voorheen 406 75501)
Projectleider	drs. F.A. van Beek
Overige medewerkers	dr. M. Dickey-Collas, drs. A.T.G.W. Eltink, dr. H.J.L. Heessen, drs. M.A. Pastoors, dr. S.B.M. Kraak, ing. S.W. Verver, drs. L. Bolle en prof. dr. N. Daan
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	ir. L.R.M. Lomans (Dir. Vis.)

1.1 Algemeen

Het onderzoek dat in dit project werd uitgevoerd omvat de biologische advisering van het nationale en internationale visstandbeheer dat betrekking heeft op de commerciële zeevisbestanden en van mariene ecosystemen. Alle voorgenomen werkzaamheden in het werkplan voor 2003 zijn volgens planning gerealiseerd. Daarnaast werd in het voorjaar, op aangeven van Directie Visserij, deelgenomen aan een strategische werkgroep over de structuur en werkwijzen van de ICES adviescomités in de toekomst. Naar aanleiding van de voortdurende "kabeljauwcrisis", werd door de EC een extra vergadering belegd waaraan vanuit dit project werd meegewerkt. Deze extra activiteiten konden binnen het budget van het programma worden uitgevoerd. Naar aanleiding van de ICES adviezen voor het beheer van Noordzee visbestanden, werd extra ondersteuning gegeven aan LNV. LNV (Directie Visserij) heeft naar aanleiding van deze adviezen een verzocht een aantal beleidsscenario's uit te werken. Deze laatste activiteit was niet begroot en werd gefinancierd uit de vrije ruimte van programma 406.

1.2 Toestandsbeoordeling visbestanden en mariene ecosystemen

Ter voorbereiding van de advisering van LNV en de EU werden, evenals in voorgaande jaren, in internationaal verband door ICES werkgroepen toestandsbeoordelingen en vangstprognoses gemaakt van een aantal vissoorten. De voorbereiding van de nationale gegevens, aanvoergegevens en bestandsopnamen, werden op het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek uitgevoerd en aan de werkgroepen beschikbaar gesteld.

De vissoorten die voor Nederland van het grootste belang zijn haring, kabeljauw, wijting, tong, schol, makreel en horsmakreel. Aan de toestandsbeoordeling van deze vissoorten werd door RIVO biologen meegewerkt. De volgende ICES werkgroepen werden bijgewoond: de Herring Assessment Working Group of the Area South of 62°N (WGER) in Kopenhagen, de Northern Pelagic and Blue Whiting Fisheries Working Group (WGNPBW), de Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak (WGNSSK) in

Boulogne sur Mer, de Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy (WGMHSA) in Kopenhagen, de Working Group on Eels (WGEEL) in Sukarrieta (Spanje), de Working Group on Elasmobranch Fishes (WGEF) in Vigo (Spanje) en de ICES Study Group on MultiSpecies Assessments in the North Sea (SGMSNS) in Bergen (Noorwegen).

Een evaluatie van de toestand van de mariene ecosystemen en het ontwikkelen van voorstellen voor het beheer van deze ecosystemen vindt plaats in de ICES Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities.

Ter voorbereiding van een aantal van deze werkgroepen werden werkdocumenten gemaakt waarin onderzoeksresultaten werden samengevat of specifieke problemen werden geanalyseerd.

1.3 Advisering aan LNV en Europese Unie

Naast de officiële rapporten van de internationale vergaderingen wordt Directie Visserij middels overleg met betrokken beleidsmedewerkers en verslagen, in de vorm van nota's, op de hoogte gehouden van de belangrijkste resultaten van deze vergaderingen.

1.3.1 Advisering via ICES

Op basis van deze toestandsbeoordelingen en vangstprognoses werden door ICES via het Advisory Committee for Fishery Management (ACFM) in mei en oktober beheersadviezen voor deze bestanden gegeven. De Europese Commissie had ICES verzocht om de vorm van het advies aan te passen. Deze aanpassing hield in dat het advies niet zozeer gericht is op afzonderlijke visbestanden, maar op de visserij die deze bestanden gemengd exploiteert. ICES heeft aan dit verzoek gehoor gegeven. Dit heeft onvermijdelijk tot gevolg dat de vangstadvisen voor bestanden in goede toestand lager zullen uitvallen wanneer zij gezamenlijk met bestanden in een minder goede toestand worden bevestigd.

De pelagische visbestanden (haring, makreel en blauwe wijting) bevinden zich in goede toestand. Het horsmakreelbestand wacht nog steeds op een goede jaarklas. Voor deze bestanden werden gelijkblijvende of hogere vangstadvisen afgegeven als voorgaand jaar.

Met uitzondering van koolvis bevinden de meeste demersale bestanden zich echter in een zorgelijke toestand. De bestanden van kabeljauw in de Noordzee, Ierse Zee, Kattegat, Oostzee en ten westen van Schotland bevinden zich nog steeds in kritieke staat. De toestandsbeoordeling van schol in de Noordzee gaf aan dat het bestand zich al een aantal jaren beneden de voorzorgsgrens bevindt en er veel slechter voorstond dan vorig jaar werd aangenomen. Hoewel de schatting van de scholstand te onzeker is om een getalsmatig advies op te baseren, is er geen twijfel dat deze er niet goed voorstaat. De volwassen tongstand in de Noordzee neemt weer toe als gevolg van een bovengemiddelde jaarklas. Het door ICES gegeven beheersadvies moet rekening houden met het vermijden van alle kabeljauwvangst (inclusief discards); een herstelplan voor schol welke leidt tot een herstel van schol boven de voorzorgsgrens en de grote hoeveelheid scholdiscards verminderd.

Door verschillende internationale managementorganisaties (EU, OSPAR, HELCOM) worden advies gevraagd, dat betrekking heeft op het beheer van mariene ecosystemen. De adviezen worden in internationaal verband opgesteld door het ICES Advisory Committee on Ecosystems (ACE). Nederland was hierin vertegenwoordigd door Niels Daan. In 2003 zijn adviezen uitgebracht over uiteenlopende onderwerpen waaronder 'ecosysteemeffecten van de industrievisserij', 'genetische diversiteit', 'gevoelige habitats in het ICES-gebied' en 'verdere ontwikkeling van EcoQO's'.

1.3.2 Advisering via STECF

In april en november vonden reguliere vergaderingen plaats van Wetenschappelijk, Technische en Economisch Comité van de Europese Commissie (STECF) in Brussel. In dit comité geven biologen, economen en technici advies aan de EU ten behoeve van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid. Onderwerpen waarover in 2003 advies of commentaar werd gegeven zijn: TACs voor bestanden die gemengd met andere bestanden worden bevestigd; elasmobranchen (haaien en roggen); ontwikkelingen rond de database verordening; technische maatregelen; betrouwbaarheid van de aanvoergegevens; visserij en bestanden in de Middellandse Zee en economische aangelegenheden.

STECF heeft een aantal subgroepen, welke in afzonderlijke vergaderingen onderwerpen voor de Commissie of de regulier STECF vergadering voorbereiden. De samenstelling van de subgroepen verschilt per vergadering afhankelijk van het belangrijkste onderwerp dat aan de orde is. In 2003 werd deelgenomen aan een aantal van deze STECF subgroepen.

De STECF Subgroup on Resource Status (SGRST) kwam een aantal maal bij elkaar. De volgende vergaderingen waren van belang en zijn bijgewoond.

In april werd een 9-daagse ingelaste vergadering van tussen de wetenschappers uit de EU en Noorwegen belegd waarin specifiek adviezen werden gegeven gericht op technische maatregelen voor de kabeljauwvisserij in de Noordzee.

In juli was er een vergadering over Elasmobranch Fishes. De vergadering werd voorgezeten door Henk Heessen. Doel van de vergadering was achtergrondinformatie te geven voor een Plan of Action ten aanzien van haaien en roggen. De FAO had de EU hierom verzocht.

In oktober waren er drie vergaderingen in de SGRST reeks. Een groep kwam bijeen om verder te werken aan een model dat gebruik kan worden voor het vaststellen van TACs voor afzonderlijk visbestanden waarbij rekening wordt gehouden met het gemengde karakter van de visserij (mixed fisheries). Ook werd voortgang gemaakt met het verzamelen van vangstgegevens per vloot die nodig zijn voor dit model. In het verslag van de vergadering zijn ten behoeve van de Europese Commissie een aantal 'gemengde vangstopties' uitgewerkt. Aansluitend kwam de groep bijeen om ten behoeve van STECF een overzicht te compileren van de toestand van de bestanden die door EU vloten worden geëxploiteerd. In de dezelfde periode was een vergadering belegd waarin advies werd voorbereid over indicatoren nodig voor de implementatie van de ecosysteembenadering in het Europees Visserijbeleid.

De STECF Subgroup on Research Need (SGRN) vergaderde drie maal in 2003. In maart werden rapporten geëvalueerd, die door de lidstaten zijn toegezonden over de berekening van catch per unit effort. Deze subgroep kwam later in het jaar in juli bijeen voor het beoordelen van respectievelijk de verslagen van de lidstaten over de uitgevoerde biologische en economische datacollectie in 2002. In december werden de onderzoeksvoorstellen die in de nationale programma's die zijn ingediend in het kader van de verordening voor de datacollectie (EG Nr. 1639/2001) voor 2004 beoordeeld, almede de afwijkingen in deze voorstellen ten opzichte van genoemde verordening.

Artikel 19 van de basisverordening (Vo. 2371/2002) vereist van de Cie een evaluatie aan over de toegangsregeling en 'conservation impact' van o.a. de scholbox en Shetland box. De rapportage wordt gemaakt voor de Raad en het Europees Parlement. Zij vraagt hierbij wetenschappelijk ondersteuning van de lidstaten. In 2003 werd in een eerste overleg de terms of reference vastgesteld voor het biologische en economische deel van de evaluatie. De evaluatie zal in 2004 plaatsvinden. Het Nederlands aandeel (biologisch deel) is in het werkplan van programma 406 voor 2004 opgenomen

1.4 Ondersteunende WOT

In februari werd deelgenomen aan de ICES Study Group on ACFM, ACE, ACME, and Working Group Working Protocols (SGAWWP). De studiegroep bouwde voort op de resultaten van de ICES Study Group on ACFM Working Procedures (SGWP) in het voorgaande jaar. In grote lijnen is in deze studiegroep een nieuw raamwerk ontwikkeld voor de logistieke structuur van het adviesproces binnen ICES voor het geven van advies voor het

beheer van de visserij, mariene ecosystemen en vervuiling. Deze vergadering was niet in het werkplan opgenomen. De Nederlandse deelname kwam tot stand in overleg met Directie Visserij.

Bij de beoordeling van de visbestanden en de advisering van het beheer van deze bestanden wordt gebruik gemaakt van referentiewaarden voor de gewenste omvang van de paaistand (SSB) en visserijsterfte (F). In het verleden zijn binnen het raamwerk van de Precautionary Approach waarden voor de meeste bestanden voorgesteld. Afsproken is deze waarden op regelmatige tijden te evalueren en zonodig bij te stellen. In februari werd dit gedaan door de ICES Study Group on Precautionary Reference Points for Advice on Fishery Management (SGPRP). De vergadering was toegankelijk voor de voorzitters van de assessment werkgroepen.

In februari werd deelgenomen aan de ICES Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts, (SGDFF). In deze studiegroep zijn modellen ontwikkeld en gegevens verzameld om vangstadvisies te kunnen geven voor vormen van visserij welke gelijktijdig meerdere bestanden exploiteren (gemengde visserij). De werkzaamheden van deze groep worden gecoördineerd met de STECF-SGRST subgroep mixed fisheries

De ICES Working Group on Methods on Fish Stock Assessments (WGMG) kwam begin februari bijeen. In deze groep vond een vergelijking plaats van verschillende stock assessment modellen op gesimuleerde gegevens en op de gegevens van blauwe wijting. Bovendien werden nieuwe assessment methodes geëvalueerd en onzekerheidsanalyses van stock assessment modellen uitgevoerd. De deelname van aan deze werkgroep werd uit SEO gefinancierd.

Geplande deelname aan de ICES Working Group on Fishery Systems (WGFS) is niet doorgegaan. De financiering van de deelname van aan deze werkgroep was uit SEO middelen gepland. Niet voldoende middelen waren beschikbaar in 2003. Deze werkgroep richt zich op het ontwikkelen van een geïntegreerde analyse van visserij-systemen. In de werkgroep wordt samengewerkt tussen visserijbiologen, economen en sociaalwetenschappers. In komende jaren zal extra aandacht aan deze activiteit worden besteed omdat Nederland (Martin Pastoors) voorzitter is geworden.

Evenals vorig jaar is door ICES een cursus gegeven over het toepassen van een aantal gangbare modellen voor het maken van toestandsbeoordeling van visbestanden Workshop on Fish Stock Assessment Techniques (WKCFAT). In de cursus zijn de theoretisch achtergrond van de methoden behandeld alsmede de interpretatie van de resultaten middels diagnostieken. De cursus is bijgewoond door Olvin van Keeken en Sarah Kraak. De deelname van aan deze werkgroep werd uit SEO gefinancierd.

1.5 Diversen

Zowel in Nederland als in de omringende landen wordt het merken van vis doorgaans uitgevoerd in projecten gericht op een specifieke onderzoeksvraag. Over de inname van vismerken zijn internationaal tussen de onderzoeksinstituten afspraken gemaakt en ieder instituut heeft zich verplicht alle aangeboden vismerken, ongeacht de afkomst, in te nemen tegen een vergoeding die voor ieder land afzonderlijk is vastgesteld. In 2003 werden geen nieuwe merkexperimenten met vissen op zee uitgevoerd. Het innemen van vismerkjes van experimenten uit voorgaande jaren en van merkexperimenten uitgevoerd door buitenlandse visserijonderzoeksinstituten werd routinematig gecontinueerd. Deze activiteit wordt in dit project geadmistreerd. In 2003 werden door de Nederlandse vloot 28 merkjes aangebracht, die administratief werden verwerkt. Hiervan waren er 27 afkomstig van experimenten uitgevoerd door buitenlandse visserijonderzoeksinstituten.

1.6 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

Beek, F.A. van, 2003. The ICES advisory framework, directions for improvement. Working paper to SGAWWP (February 2003)

- Beek, F.A. van, M.A. Pastoors and J.Rice. 2003. The functioning of ACFM: past experiences and future directions.
Working paper to ACFM (May 2003) ref: MCAP, RMC
- Dickey-Collas, M. and A.T.G.W. Eltink. 2003. The precision of numbers at age and mean weight estimation of mackerel and horse mackerel from Dutch market sampling from 1998 to 2002.
Working Document 03/03 to WGMHSA
- EU 2003. Report of the STECF Subgroup on Research Need (SGRN). Analyses of CPUE Data Collection within National Programmes in 2003 and onward and their Utility of the Period 1995-2000. Brussels 24-28 March 2003.
Commission Staff Working Paper SEC(2003)
- EU 2003. Report of the Subgroup on Resource Status (SGRST) of the STECF. Elasmobranchs Fisheries. Brussels 22-25 July 2003.
Commission Staff Working Paper SEC(2003)
- EU 2003. Report of the ad hoc meeting on the co-ordination for deep-water sampling plans and the deployment of observers (Brussels 7th May 2003).
(in press)
- EU 2003. Meeting on Cod Assessments and Technical Measures (28 April – 7 May 2003, Brussels).
(in press)
- EU, 2003. 16th Report of the Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (Brussels, 31 March - 4 April 2003)
SEC(2003)
- EU, 2003. 17th Report of the Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (Brussels, 3-7 November 2003)
SEC(2003)
- EU, 2003. STECF-SGRN Mid-term review of Data Collection Programme (Brussels, 7–11 July 2003)
Commission Staff Working Paper (in press)
- EU, 2003. STECF-SGRN Analysis of derogations and no-conformities of data collection National Programmes for 2004 (Brussels, December 2003)
Commission Staff Working Paper (in press)
- EU, 2003. Report of the Subgroup on Resource Status (SGRST) of the STECF. Mixed Fisheries. Brussels, 21-24 October 2003.
Commission Staff Working Paper (in press)
- ICES 2003. Report of the ICES/EIFAC Working Group on Eels. (Nantes, 2-6 September 2002)
ICES C.M. 2003/ACFM:06
- ICES 2003. Report of the Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy (Copenhagen, 10-19 September 2002).
ICES C.M.2003/ACFM:07
- ICES 2003. Report of the Study Group on the further Development of the Precautionary Approach to Fishery Management (ICES Headquarters, 2-6 December 2002).
ICES C.M.2003/ACFM: 09 Ref. ACE, D
- ICES 2003. Report of the Study Group on Growth, Maturity and Condition in Stock Projections. (ICES Headquarters, 5-10 December 2002).
ICES C.M.2003/ D:01 Ref. ACFM, C, G, H, WGMG
- ICES 2003. Report of the Study Group op ACFM, ACE, ACME and Working Group Working Protocols. (Kopenhagen 20-22 February 2003)
ICES C.M.2003/MCAP:1
- ICES 2003. Report of the Study Group on Precautionary Reference Points for Advice on Fishery Management. (ICES Headquarters 24-26 February 2003)
ICES C.M.2003/ ACFM:15. Ref. HAWG, WGBFAS, AFWG, NWWG, WGNPBW, WGNSSK, WGHMM, WGNSDS, WGSSDS

- ICES 2003. Report of the Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities. ICES Headquarters, Copenhagen 1–8 April 2003.
ICES C.M.2003/Ace:05 Ref D, E, F
- ICES, 2003 Report of the Herring Assessment Working Group of the Area South of 62°N (Copenhagen, 11-20 March 2003).
ICES C.M.2003/ACFM:17
- ICES 2003. Report of the Working Group on Elasmobranch Fishes (Vigo, Spain 28 April – 2 May 2003) ICES CM 2003/G:09 Ref ACFM, PGCCDBS
- ICES 2003. Report of the Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts (Boulogne, France 18-21 February 2003).
ICES C.M.2003/ACFM:08 Ref.D
- ICES 2003. Report of the Northern Pelagic and Blue Whiting Fisheries Working Group (ICES Headquarters 29 April–8 May 2003)
ICES C.M.2003/ACFM:23
- ICES 2002. Report of the ICES Advisory Committee on Fishery Management, 2003 (Copenhagen, 27 May – 4 June and 8– 16 October 2002).
ICES Cooperative Research Report No. 264
- ICES 2003. Report of the Study Group on Multispecies Assessments in the North Sea (Bergen, Norway 25-29 August 2003)
ICES C.M.2003/D:09 Ref. ACFM, ACE, G
- ICES 2003. Report of the ICES Advisory Committee on Ecosystems 2003.
ICES Cooperative Research Report No. 262
- ICES 2004. Report of the Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak (Boulogne sur Mer, 9-18 September 2003).
ICES C.M. 2004/ACFM:07
- ICES 2004. Report of the Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy (Copenhagen, 9-18 September 2003).
ICES C.M.2004/ACFM:08
- ICES 2004. Report of the ICES/EIFAC Working Group on Eels. (Sukarrieta, Spain, 7-11 October 2003)
ICES C.M. 2004/ACFM:09
- Reid, D.G., A.T.G.W. Eltink and C.J. Kelly. Inferences on the changes in patterns in the pre-spawning migration of the western mackerel (*Scomber scombrus*) from commercial vessel data.
Working Document 12/03 to WGMHSA.

1.7 Nota's

- Beek, F.A. van, 2003. Verslag van de vergadering van Study Group on ACFM, ACE and Working Group Working Protocols (SGAWWP), Kopenhagen 20 - 22 februari 2003.
Nota CVO/03.0005143/FvB
- Beek, F.A. van, 2003. Verslag van ICES Northern Pelagic and Blue Whiting Working Group (WGNPBW) van 29 april – 8 mei 2003 te Kopenhagen.
Nota CVO/03.0011696/FvB/mw
- Beek, F.A. van, 2003. Verslag van de ACFM vergadering van 8-16 oktober 2003.
Nota CVO 03.23300/FvB/dks
- Couperus, A.S., 2003. *Ad hoc* vergadering coördinatie van de bemonstering van diepzeevis te Brussel d.d. 7 mei 2003.
Nota CVO/03.0012387/Cou/mw
- Dickey-Collas, M., and M.A. Pastoors, 2003. Report on the ICES Herring Assessment Working Group, 2003.
Nota CVO/03.000900/MDC/dks

- Dickey-Collas, M. 2003. Personal Report on the Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) European Commission, Brussels April 2003.
Nota CVO/03.0008524/MDC
- Dickey-Collas, M. 2003. Report on 17th meeting of the European Commission Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. Brussels 3-7 November 2003.
Nota CVO/03.0026104/MDC
- Dekker, W. 2003. Verslag van de bijeenkomst van de ICES/EIFAC aalwerkgroep, 7-11 oktober 2003, Pasaia (Spanje). Nota CVO/03.0026574/WD/mw
- Dekker, W. 2004. Verslag van de vergadering van de ICES multispecies studiegroep gehouden van 25 tot 29 augustus 2003 in Bergen (Noorwegen).
Nota CVO/04.0000668/WD/mw
- Eltink, A.T.G.W. 2003. Verslag van de STECF subgroep Research Needs (SGRN) over de analyse van CPUE gegevens. Brussel, 24-28 maart 2003.
Nota CVO/03.0009266/AE/mw.
- Eltink, A.T.G.W. 2003. Verslag van de STECF subgroep Research Needs (SGRN) betreffende "Mid-term review Data Collection Programme", Brussel, 7-11 juli 2003.
Nota CVO/03.0016449/AE/mw
- Eltink, A.T.G.W., en M. Dickey-Collas. 2003. Verslag van de vergadering van de ICES Makreel, Horsmakreel, Sardien en Ansjovis werkgroep (WGMHSA), 9-18 september 2003 te Kopenhagen.
Nota CVO/03.0021473/FvB/lcs
- Eltink, A.T.G.W., en J.G.P. Smit. 2003. Verslag van de STECF subgroep over onderzoeksbehoefte betreffende de evaluatie van de nationale programma's voor 2004, van 1 - 5 december 2003 te Brussel.
Nota CVO/03.0027423/AE/mw.
- Heessen, H.J.L. 2003. Verslag van de ICES Working Group on Elasmobranch Fishes (WGEF), Vigo 28 april t/m 2 mei 2003
Nota CVO/03.0018122/HH
- Heessen, H.J.L. 2003. Verslag van de vergadering van de STECF 'Subgroup on resource status (SGRST)' over 'Elasmobranch Fisheries' van 22-25 juli 2003 in Brussel.
Nota CVO/03.0023298/HH/mw
- Kraak, S.B.M., and M.A. Pastoors. 2003. Verslag van de ICES Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts [SGDFF], 18 - 21 februari 2003, Boulogne-sur-Mer, Frankrijk.
Nota CVO/03.0007485/SK
- Kraak, S.B.M., 2003. Verslag van de bijeenkomst van de STECF subgroep SGRST ten behoeve van de berekening van gemengde visserij vangstvoorspellingen ("Mixed Fisheries catch forecasts"), gehouden van 21-24 oktober 2003, te Brussel, België.
Nota CVO/03.0024192/Kra/mw
- Pastoors, M.A. 2003. Verslag van de ICES Study Group on Precautionary Reference Points for Advice on Fishery Management, Kopenhagen 24 - 26 februari 2003.
Nota CVO/03.0004982/MPa
- Pastoors, M.A. 2003. Verslag van de Expert Meeting on Cod Assessment and Technical Measures 28 april - 7 Mei 2003
Nota. CVO/03.0012388/Mpa/mw
- Pastoors, M.A. 2003. Verslag van de ACFM Vergadering, gehouden te Kopenhagen van 27 mei - 5 juni 2003
Nota. CVO/03.0018123/Mpa/mw
- Pastoors, M.A., S.B.M. Kraak, S.W. Verver en L.J. Bolle. 2003. Verslag van de ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak (WGNSSK), 9-18 september 2003, Boulogne sur Mer te Frankrijk.
Nota CVO/03.0023296/MPa/mw
- Piet, G.J. en O. van Keeken. 2003. Verslag van de Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities van 1 - 8 april 2003 te Kopenhagen.
Nota. CVO/03.0012879/GJP/mw

- Piet, G.J. 2003. Verslag van de vergadering van de STECF subgroep Indicatoren, 28-29 Oktober te Brussel.
Nota CVO/03.0025383/GJP/mw
- Poos, J.j. 2003. Verslag van de Expert Group on the Evaluation of the Plaice box and Shetland box, gehouden te Brussel, 21 oktober 2003.
Nota CVO 03.0023297/JJP/is
- Verver, S.W., 2003. Verslag STECF Subgroup on the Review of Stocks, gehouden te Brussel, van 27-31 oktober 2003.
Nota CVO/03.0024191/SV/mw

1.8 Vergaderingen en werkgroepen

ICES vergaderingen

Advisory Committee on Fishery Management [ACFM] Kopenhagen, 27 mei – 5 juni 2003	Martin Pastoors
Advisory Committee on Fishery Management [ACFM] Kopenhagen, 8-16 oktober 2003	Frans van Beek Henk Heessen Martin Pastoors
Advisory Committee on Ecosystems [ACE] Kopenhagen, 19-23 mei 2003	Niels Daan
Working Group on Methods on Fish Stock Assessments [WGMG] Kopenhagen, 29 januari - 5 februari 2003	Sarah Kraak Martin Pastoors
Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts [SGDFF] Boulogne-sur-Mer (Frankrijk), 18 - 21 februari 2003	Sarah Kraak Martin Pastoors
Study Group op ACFM, ACE, ACME and Working Group Working Protocols [SGAWWP] Kopenhagen, 20-22 februari 2003	Frans van Beek
Study Group on Precautionary Reference Points for Advice on Fishery Management [SGPRP] Kopenhagen 24-26 februari 2003.	Martin Pastoors
Workshop on Fish Stock Assessment Techniques [WKFAT] Kopenhagen, 5-12 maart 2003	Sarah Kraak Olvin van Keeken
Herring Assessment Working Group for the Area South of 62°N [HAWG] Kopenhagen, 11 maart - 20 maart 2003	Martin Pastoors Mark Dickie-Collins
Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities. [WGECO] Kopenhagen 1–8 april 2003	Gerjan Piet Olvin van Keeken
Working Group on Elasmobranch Fishes [WGEF] Vigo (Spanje), 28 april - 2 mei 2003	Henk Heessen
Northern Pelagic and Blue Whiting Fisheries Working Group [WGNPBW] Kopenhagen, 29 april–8 mei 2003	Frans van Beek
Study Group on Multispecies Assessments in the North Sea [SGMSNS] Bergen, (Noorwegen) 25-29 augustus 2003	Willem Dekker
Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak [WGNSSK] Boulogne sur Mer, 9-18 september 2003	Martin Pastoors Sarah Kraak Sieto Verver Loes Bolle
Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy [WGMHSA] Kopenhagen, 9-18 september 2003	Guus Eltink Mark Dickie-Collas
ICES/EIFAC Working Group on Eels [WGEEL] Pasaia, (Spanje) 7-11 oktober 2003,	Willem Dekker

EU vergaderingen

Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries [STECF] Brussel, 31 maart – 4 april 2003	Mark Dickey-Collas
Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries [STECF] Brussel, 3-7 november 2003	Mark Dickey-Collas
STECF Subgroup on Research Needs [SGRN] on evaluation of CPUE data Brussel, 24-28 maart 2003	Guus Eltink
EU Expert Meeting on Cod Assessment and Technical Measures Brussel, 28 april – 7 mei 2003	Martin Pastoors
EU <i>ad hoc</i> Meeting on the co-ordination for deep-water sampling plans and the deployment of observers Brussel, 7 mei 2003	Bram Couperus
STECF Subgroup on Research Needs [SGRN] on Mid-term review of Data Collection Programma Brussel, 7-11 juli 2003	Guus Eltink
Subgroup on Resource Status [SGRST] of the STECF on Elasmobranchs Fisheries. Brussel, 22-25 juli 2003	Henk Heessen
EU Expert Group on the evaluation of the Plaice box and Shetland box Brussel, 21 oktober 2003	Jan Jaap Poos
STECF Subgroup on Resource Status [SGRST] on Mixed Fisheries catch forecasts Brussel, 21-24 oktober 2003	Sarah Kraak
Subgroup on Resource Status (SGRST) of the STECF on Stock Review Brussel, 27-31 oktober 2003	Sieto Verver
STECF Expert Group on Indicators Brussel, 28-29 oktober 2003	GerJan Piet
STECF Subgroup on Research Need [SGRN] on derogations and non-conformities of data collection National Programmes for 2004 Brussel, 1-5 december 2003	Guus Elink

andere bijeenkomsten

Voorbespreking met de sector van de biologische informatie voor WGNSSK IJmuiden, 28 augustus 2003	Martin Pastoors e.a.
--	-------------------------

1.9 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003		Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij		
	startdatum	einddatum		
	1-1-2003	31-12-2003		
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)		
	367.9	nvt		
co-financierende partij		nvt		
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Kosten in 2003 (k€)		omschrijving		totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
Reiskosten	internationale werkgroepen			
materiele kosten				
overige kosten				
totaal				367.9

2 Marktbemonstering zeevisserij

Projectverslag 2003

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Marktbemonstering zeevisserij
Programma/projectnummer	406 31512100 (voorheen 406 75502)
Projectleider	drs. A.T.G.W. Eltink
Overige medewerkers	drs. L.J. Bolle, drs. J.J. Poos, ing. S.W. Verver, P.J. Groot, K. Groeneveld, J.J. Beintema, R.A. Bol, A. van Duijn, A. Dijkman Dulkes, S.A. Rijs, A. Kraayenoord, G.J. Rink, M. Stoker, M. de Vries, D. den Uijl, Y. Jongejans, N. van der Meeren
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir. Vis.)

2.1 Algemeen

De werkzaamheden in dit project omvatten de bemonstering van de aanvoer van commerciële vissoorten in Nederland door zowel de Nederlandse als de buitenlandse vloot. Van de aanvoer van deze soorten wordt de leeftijdsamenstelling bepaald en andere biologische kenmerken (gewicht, geslacht, geslachtsrijpheid, gonadengewicht enz.) geregistreerd. De gegevens worden, in combinatie met soortgelijke gegevens verzameld in andere landen en bestandsopnamen met onderzoeksvaartuigen, gebruikt voor de toestandsbeoordeling van de bestanden in internationale ICES werkgroepen. De werkzaamheden voor de marktbemonstering hebben een sterk routinematig karakter en werden tot en met 2001 mede gefinancierd door de EU in het kader van CFP onderzoekscontracten. Vanaf 2002 vormt de verzameling van marktbemonsteringsgegevens een onderdeel van een verplichting voor het verzamelen van gegevens zoals vastgelegd is in de basisverordening: (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad.

Tong, schol, kabeljauw en wijting zijn de belangrijkste demersale vissoorten voor de Nederlandse kottervloot. Deze vloot is qua omvang en in economisch opzicht de belangrijkste component van de Nederlandse visserij. Haring, makreel, horsmakreel en blauwe wijting zijn de belangrijkste pelagische vissoorten voor de Nederlandse vloot van vriestrawlers en spanners. Daarnaast worden ook de zilversmelt en Atlanto-Scandische haring bemonsterd. De vangst van deze schepen is in gewicht groter maar in geldwaarde minder dan die van de kottervloot. De bemonstering van de vangsten rond Mauritanië in 2003 valt niet onder dit project.

Gedetailleerde overzichten van de bemonstering worden gepubliceerd als RIVO rapport: de 2001 bemonstering in Rink *et al.* (2002), de 2002 bemonstering in de Vries *et al.* (2003) en de 2003 bemonstering in Eltink *et al.* (2004). Deze rapportages zijn gecombineerd met de

Noordzee										
TONG	Den Helder		Stellendam		Urk		IJmuiden		Totaal	
	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>
1e kwartaal	5	5	3	3	7	7	3	3	18	18
2e kwartaal	8	8	5	5	11	11	5	5	29	29
3e kwartaal	4	4	3	2	6	6	3	3	16	15
4e kwartaal	4	4	3	4	7	7	3	3	17	18
Totaal	21	21	14	14	31	31	14	14	80	80
										+0%

Voor schol was de gerealiseerde bemonstering in 2003 gelijk aan de geplande bemonstering. Er waren echter 2 monsters meer van Nederlandse schepen en 2 minder van buitenlandse schepen dan gepland. Voor schol waren hierdoor 18 monsters (18%) afkomstig van buitenlandse schepen.

Voor tong was de gerealiseerde bemonstering in 2003 gelijk aan de geplande bemonstering. Er waren 6 monsters (8%) afkomstig van buitenlandse schepen.

Tarbot wordt verhandeld in 7 en griet in 4 marktcategoryën. Omdat een representatieve bemonstering wordt beoogd, worden geen afzonderlijke lengtemonsters genomen. Het geplande en verzamelde aantal monsters van tarbot en griet in 2003 is aangegeven in de onderstaande tabel:

Noordzee										
TARBOT	Den Helder		Stellendam		Urk		IJmuiden		Totaal	
	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>
1e kwartaal	1	1	1	1	4	4	2	2	8	8
2e kwartaal	4	4	4	4	8	8	4	4	20	20
3e kwartaal	2	2	2	2	4	3	2	2	10	9
4e kwartaal	2	2	2	2	4	5	2	2	10	11
Totaal	9	10	9	10	20	19	10	10	48	48
										+0%

Noordzee										
GRIET	Den Helder		Stellendam		Urk		IJmuiden		Totaal	
	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>
1e kwartaal	2	1	2	1	4	4	2	2	10	8
2e kwartaal	4	4	4	4	8	8	4	4	20	20
3e kwartaal	1	2	1	2	4	3	2	2	8	9
4e kwartaal	2	2	2	2	4	5	2	2	10	11
Totaal	9	9	9	9	20	20	10	10	48	48
										+0%

Voor tarbot en griet komen het totaal aan gerealiseerde monsters overeen met dat wat gepland was en voor beide soorten waren er 8 monsters afkomstig van buitenlandse schepen (17%).

Voor tongschar werden representatieve leeftijdsmonsters genomen op de visafslag in Urk en IJmuiden. Tongschar wordt ongesorteerd aangevoerd of in 3 marktcategoryën. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2003:

TONGSCHAR						
LEEFTIJD MONSTERS						
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	2	2	50	131	50	131
2e kwartaal	2	1	50	50	50	50
3e kwartaal	2	2	50	100	50	100
4e kwartaal	2	3	50	175	50	175
Totaal	8	8	200	456	200	456
		+0%		+128%		+128%

Voor tongschar komt het totaal aan gerealiseerde monsters overeen met dat wat gepland was. Het aantal leeftijdsaflezingen en lengtebepalingen is hoger dan gepland (128%), omdat er voor elk monster per categorie 25 vissen genomen zijn voor zowel de leeftijds- als de lengtebepaling, terwijl verwacht was de monsters van ongesorteerde vis genomen zouden worden (25 vissen per monster).

Voor schar werden niet-representatieve monsters genomen (zowel lengte- als leeftijdsmonsters). Schar wordt ongesorteerd aangevoerd. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2003:

Schar								
	LEEFTIJD MONSTERS				LENGTE MONSTERS			
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	3	3	75	75	6	8	600	686
2e kwartaal	3	3	75	75	6	7	600	901
3e kwartaal	3	3	75	75	6	3	600	422
4e kwartaal	3	3	75	75	6	6	600	593
Totaal	12	12	300	300	24	24	2400	2602
		+0%		+0%		+0%		+8%

Zowel het aantal gerealiseerde leeftijds- als lengtemonsters voor schar komt overeen met dat wat gepland was. Het aantal gerealiseerde lengtemetingen is iets hoger (8%) dan dat wat gepland was.

2.3 Marktbemonstering rondvis

In de Noordzee worden kabeljauw en wijting gevangen door boomkor kotters, spanners en bordenvissers, hoewel deze laatste twee vloten bijna zijn verdwenen in de afgelopen jaren. Rondvis wordt bemonsterd in de afslagen van IJmuiden, Den Oever, Urk en Stellendam.

Kabeljauw wordt verhandeld in 6 marktcategoryën waarvan lengtemonsters worden genomen in de afslag. Een leeftijdsmonster van een individueel schip bestaat uit ongeveer 50 otolieten. Elk lengtemonster bestaat uit tenminste 50 vissen. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2003:

	Kabeljauw							
	LEEFTIJD MONSTERS				LENGTE MONSTERS			
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	12	13	600	691	15	17	750	915
2e kwartaal	8	7	400	331	15	12	750	532
3e kwartaal	8	5	400	256	15	10	750	417
4e kwartaal	12	15	600	712	15	24	750	1091
Totaal	40	40	2000	1990	60	63	3000	2955
		+0%		-0.5%		+5%		-1%

Voor kabeljauw werden de geplande jaarlijkse bemonsteringen voor leeftijd gehaald. Er werden iets meer lengtemonsters genomen (5%), echter het aantal lengtemetingen was iets minder dan gepland (1%).

Wijting wordt doorgaans niet-gesorteerd verhandeld. Lengte metingen worden in de afslag genomen. Otoliet-monsters worden gekocht en verwerkt in het laboratorium. Elk leeftijdsmonster bestaat uit tenminste 50 vissen. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2003:

	Wijting							
	LEEFTIJD MONSTERS				LENGTE MONSTERS			
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	7	6	350	300	10	14	500	1428
2e kwartaal	5	6	250	300	10	15	500	1864
3e kwartaal	5	6	250	300	10	7	500	1109
4e kwartaal	7	6	350	300	10	13	500	1687
Totaal	24	24	1200	1200	40	49	2000	6088
		0%		0%		+23%		+204%

Voor wijting werden de geplande jaarlijkse bemonsteringen voor leeftijd gehaald. Er werden meer lengtemonsters genomen (23%) en meer lengtemetingen gedaan dan gepland (204%).

2.4 Bemonstering pelagische vis

Ten behoeve van de jaarlijkse toestandsbeoordeling van de pelagische visbestanden in de gebieden waar de internationale pelagische vloot vist, worden routinematig monsters verzameld. De vangsten hiervan bestaan uit vissoorten als haring, makreel, horsmakreel, blauwe wijting en grote zilversmelt. Het nemen van marktmonsters voor pelagische vissoorten is niet zo makkelijk als voor demersale vissoorten. Voor demersale vissoorten worden monsters verse vis gekocht of deze kunnen gemeten worden in de visafslag. Echter pelagische vis wordt bevroren aangevoerd en gaat niet via de visafslag. Daarom worden ongesorteerde vismonsters speciaal voor het RIVO verzameld aan boord van vriestrawlers, die maar eens per drie of vier weken binnen komen. De logistieke planning van monsters is bovendien extra moeilijk, omdat vaak voor vertrek niet bekend is op welke vissoort en in welk gebied gevist gaat worden. Toch is de leeftijdsbemonstering in 2003 is veel beter verlopen dan in 2002, toen veel vissoorten onderbemonsterd waren.

De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2003:

HARING								
	LEEFTIJD MONSTERS				LENGTE MONSTERS			
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	25	17	625	425	25	17	1250	3494
2e kwartaal	50	67	1250	1675	50	67	2500	11287
3e kwartaal	50	60	1250	1500	50	60	2500	8499
4e kwartaal	37	19	925	475	37	19	1850	2985
Totaal	162	163	4050	4075	162	163	8100	26256
		+1%		+1%		+1%		+224%

MAKREEL								
	LEEFTIJD MONSTERS				LENGTE MONSTERS			
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	25	28	625	700	25	28	1250	2390
2e kwartaal	25	35	625	875	25	35	1250	2487
3e kwartaal	15	14	375	350	15	14	750	1247
4e kwartaal	12	8	300	200	12	8	600	783
Totaal	77	85	1925	2125	77	85	3850	6907
		+10%		+10%		+10%		+79%

HORSMAKREEL								
	LEEFTIJD MONSTERS				LENGTE MONSTERS			
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	30	32	750	800	30	32	1500	6442
2e kwartaal	20	21	500	525	20	21	1000	5550
3e kwartaal	10	11	250	275	10	11	500	1693
4e kwartaal	25	25	625	625	25	25	1250	4320
Totaal	85	89	2125	2225	85	89	4250	18005
		+5%		+5%		+5%		+324%

BLAUWE WIJTING								
LEEFTIJD MONSTERS					LENGTE MONSTERS			
Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen			Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	
1e kwartaal	5	5	125	125	5	5	250	1264
2e kwartaal	50	49	1250	1225	50	49	2500	7449
3e kwartaal	5	2	125	50	5	2	250	931
4e kwartaal	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	60	56	1500	1400	60	56	3000	9644
		-7%		-7%		-7%		+221%

GROTE ZILVERSMELT								
LEEFTIJD MONSTERS					LENGTE MONSTERS			
Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen			Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	
1e kwartaal	1	0	25	0	1	0	50	0
2e kwartaal	3	8	75	200	3	8	150	415
3e kwartaal	0	0	0	0	0	0	0	0
4e kwartaal	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	4	8	100	200	4	8	200	415
		+100%		+100%		+100%		+108%

Voor haring werd 1 leeftijdsmonster (1%) meer verzameld dan gepland was.

Voor makreel werden 8 leeftijdsmonsters (10%) meer verzameld dan gepland waren.

Voor horsmakreel werden 4 leeftijdsmonsters (5%) meer verzameld dan gepland waren.

Voor blauwe wijting werden 4 leeftijdsmonsters (-7%) minder verzameld dan gepland waren.

Voor grote zilversmelt werden 4 leeftijdsmonsters (+100%) meer verzameld dan gepland waren.

Volgens de verordening voor de dataverzameling moeten er twee maal zoveel lengtemetingen worden uitgevoerd als dat er leeftijden worden bepaald. De lengtebemonstering overschrijdt voor alle vissoorten deze norm, omdat van elk aangevoerd vismonster van 20 kg alle vissen worden gemeten om er vervolgens een representatief leeftijdsmonster van 25 vissen van te nemen.

2.5 Bemonstering overige soorten

Vanaf 2002 worden door het RIVO ook *Nephrops* (Noorse kreeft) en roggen bemonsterd. Hiervoor werden alleen lengtemetingen verricht.

Voor *Nephrops* waren 24 monsters gepland waarbij minimaal 300 exemplaren per monster gemeten moeten worden. Voor roggen waren 96 lengtemonsters gepland, waarbij 25 vissen per monster gemeten moeten worden van de volgende 5 soorten: gladde rog, blonde rog, stekelrog, sterrog en koekoeksrog. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2003:

	NEPHROPS				ROGGEN			
	Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	4	5	1200	2216	24	14	600	465
2e kwartaal	4	8	1200	3354	24	9	600	301
3e kwartaal	12	8	3600	3421	24	4	600	141
4e kwartaal	4	3	1200	1176	24	15	600	551
Totaal	24	24	7200	10167	96	42	2400	1458
		+0%		+41%		-56%		-39%

Voor *Nephrops* zijn 3 lengtecategorieën plus een extra categorie voor staartjes. Het geplande aantal lengtemonsters voor 2003 is gehaald en het aantal lengtemetingen was 41% meer dan wat gepland was. Appendix XV van Regeling 1639/2001 geeft aan dat er 400 lengtemetingen per monster moeten worden uitgevoerd, terwijl de planning maar uitging van 300 lengtemetingen per monster. In feite is er toch 6% boven de norm van 400 lengtemetingen per monster bemonsterd.

Voor roggen werd slechts bijna de helft van het geplande aantal monsters gehaald, omdat er slechts een beperkte aanvoer van roggen op de visafslagen was. Het aantal lengtemetingen was 39% minder dan gepland.

2.6 Verzameling van gegevens van overige biologische data

Naast de lengte- en leeftijdbemonstering moeten er ook andere biologische gegevens routinematig verzameld worden over groei (leeftijd/lengte en lengte/gewicht), rijpheid per leeftijd en lengte, geslachtsverhoudingen per lengte en leeftijd, gonadengewicht en fecunditeit. Voor de soorten zoals hieronder in de tabel zijn weergegeven zijn volgens de verordening voor de dataverzameling dit soort gegevens op een 3-jaarlijkse basis noodzakelijk, behalve voor *Nephrops* (groei en rijpheid elke 6 jaar). De verzameling van dit soort gegevens zit in programma's voor de marktmonitoring, surveys en discards. De aanvullende biologische data verzameling zoals die in 2003 is uitgevoerd is in onderstaande tabel weergegeven:

Soort	Leeftijd / lengte	Lengte / gewicht	Leeftijd / rijpheid	Lengte / rijpheid	Sex ratio / leeftijd	Sex ratio / lengte	Gonaden gewicht	Fecunditeit
tong	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M	-
schol	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M	-
tarbot	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M	-
griet	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M	-
schar #	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M	-
tongschar	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M	-
kabeljauw	M,S,D	M,S,D	S,D	S,D	S,D	S,D	-	-
wijting	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	S,D	S,D	-	-
Nephrops	-	- @	-	- @	-	M	-	-
roggen.	-	- &	-	- &	-	M	-	-
haring	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	-	-
horsmakreel	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	-	-
makreel	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	-	-
bl. wijting	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	-	-
zilversmelt #	M	M	M	M	M	M	-	-

M = marktmonstering
S = surveys
D = discard reizen

= geen verplichting volgens Verordening 1639/2001
@ = verplichting te worden uitgevoerd iedere 6 jaar (in 2004)
& = verplichting te worden uitgevoerd iedere 3 jaar (in 2004)

2.7 Overige activiteiten

De administratie van de lengte- en leeftijdmonsters voor de marktmonstering wordt bijgehouden in een database. Een verder verbeterd SAS-programma kan zowel deze data als de data van de leeftijdsbemonstering tijdens surveys inlezen om vervolgens de benodigde tabellen en figuren voor een overzicht printen. Dit programma kan per vissoort de monsternummers per gebied per kwartaal/maand aanleveren. Deze informatie is belangrijk voor de voorbereidende berekeningen voor de verschillende ICES assessment werkgroepen. Bovendien kan het programma tabellen maken, die per soort en per gebied de aantallen leeftijd- en lengtemonsters geeft met de daarbij behorende aantallen leeftijdsbepalingen en lengtemetingen i.v.m. de controle op de uitvoering van de dataverzamelingsverordening (1639/2001).

Veel tijd werd in 2003 besteed aan de FRISBE data base van het RIVO. Vooral het klaarmaken en checken van de historisch verzamelde marktmonsteringsgegevens in verband met invoer in FRISBE is een zeer tijdrovend gebleken, waardoor dit werk in 2003 nog niet werd afgerond.

De ICES "Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling" (PGCCDBS) kwam 4-7 maart 2003 in Rome voor de tweede keer bijeen (ICES, 2003). Sinds de invoering in 2002 van de EU verordening 1639/2001 draagt de EU financieel bij aan de nationale programma's voor data verzameling voor de volgende gebieden: Baltisch gebied, Noordzee, Noordoost Atlantisch gebied en Middellandse Zee gebied. PGCCDBS is door ICES in het leven geroepen, om de internationale coördinatie te verzorgen. Er waren ongeveer 30 deelnemers van de landen in het ICES gebied. Een aantal deelnemers van niet-EU-landen waren hierin ook vertegenwoordigd (Noorwegen, Estland, Letland). Helaas waren er geen deelnemers van het Middellandse Zee gebied, terwijl juist daarom de vergadering in Rome gepland was. ICES omvat namelijk niet het Middellandse Zee gebied, terwijl de EU verordening 1639/2001 echter wel voor dit gebied van toepassing is voor de betreffende EU-landen. Een goede samenwerking tussen alle gebieden is vooral vereist als het gaat om procedures voor bemonstering, methode van precisieberekening, methode van evaluatie van de bemonstering, gemeenschappelijke databases, leeftijdsaflezingsmethodes, etc. (nota CVO/03.0007478/AE/SV/mw).

In mei 2003 werd een schol otolieten workshop gehouden in Oostende België. Voorafgaande aan de workshop was al een uitwisseling van otolieten georganiseerd om de leeftijdsaflezingen internationaal te vergelijken. De belangrijkste interpretatie problemen waren de valse ringen in het eerste levensjaar en de ring aan de rand van de otoliet. Verder werden de leeftijdsaflezingen van hele en gezaagde otolieten met elkaar vergeleken. De workshop was succesvol, omdat er een significante verbetering werd bereikt.

In 2003 kwam een "review" artikel gereed over de groei en reproductie van horsmakreel (Abaunza *et al.*, 2003). Hierin staat onder meer een historisch overzicht over de ontwikkelingen in leeftijdsaflezingen van horsmakreel.

2.8 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

- Abaunza, P., L. Gordo, C. Karlou-Riga, A. Murta, A.T.G.W. Eltink, M.T. García Santamaría, C. Zimmermann, C. Hammer, P. Lucio, S.A. Iversen, J. Molloy and E. Gallo. 2003. Growth and reproduction of horse mackerel, *Trachurus trachurus* (carangidae). *Reviews in Fish Biology and Fisheries* **13**: 27-61, 2003.
- ICES, 2003. Report of the Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling. (PGCCDBS). ICES C.M. 2003/ACFM:16
- Rink, G.J., K. Groeneveld, K., J.J. Beinteman, M. de Vries and A.T.G.W. Eltink. 2002. Market sampling of Dutch landings of commercial species (MARSAM-3), sampling year 2001. Final report. RIVO Report C011/02
- Vries, M. de, G.J. Rink, K. Groeneveld, J.J. Beintema, J.J. Poos and A.T.G.W. Eltink. 2003. Market sampling of Landings of Commercial Fish Species in the Netherlands in 2002. RIVO Report 03.012
- Eltink, A.T.G.W., J.J. Poos, G.J. Rink, J.J. Beintema, M. de Vries and K. Groeneveld. 2004. Market sampling of Landings of Commercial Fish Species in the Netherlands in 2003. RIVO Report (in press)

2.9 Nota's

- A.T.G.W. Eltink, 2003. Verslag van de vergadering van de Planning Group on Commercial Discards and Biological Sampling, 4 - 7 maart 2003 te Rome.
Nota: CVO/03.0007478/AE/SV/mw
- M. de Vries, 2003. Verslag van de scholotoliet workshop op het Rijksstation voor Zeevisserij, van 13-14 mei 2003 te Oostende, België.
Nota: CVO/03.0023740/MdV/mw

2.10 Vergaderingen en werkgroepen

Workshop voor leeftijdsaflezings van schol Ostende (België), 13-14 mei 2003	Kees Groeneveld Peter Groot Marcel de Vries
ICES Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling (PGCCDBS) Rome (Italië) 4-7 maart 2003	Guus Eltink Sieto Verver

2.11 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003	Marktbemonstering zeevisserij		
	startdatum	einddatum	
	1-1-2003	31-12-2003	
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)	
	708.1	nvt	
co-financierende partij		nvt	
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt		
Kosten in 2003 (k€)	omschrijving		totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.
Reiskosten			
vismonsters			
overige kosten			
totaal			708.1

3 Bestandsopnamen op zee

Projectverslag 2003

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Bestandsopnamen op zee
Programma/projectnummer	406 31712110 (voorheen 406 75503)
Projectleider	dr. H.J.L. Heessen
Overige medewerkers	drs. L. Bolle, ing. I.J. de Boois, A.S. Couperus, drs. C. van Damme, dr. ir. G. Piet, Drs. A. Eltink, drs. F. Storbeck, E.G. Visser
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir. Vis.)

3.1 Algemeen

In dit project zijn alle routinematige bestandsopnamen op zee ondergebracht, inclusief deelname aan vergaderingen van, en werkzaamheden voor internationale werkgroepen die de bestandsopnamen coördineren en de verzamelde gegevens uitwerken. De bestandsopnamen werden medegefinancierd door vanuit het EU Data Collection Programme.

Over de uitvoering van alle bestandsopnamen zijn interne reisverslagen gemaakt. De tijdens de bestandsopnamen verzamelde gegevens zijn aan de tijdreeksen in de centrale RIVO database FRISBE toegevoegd.

Na een uitgebreide controle zijn inmiddels de gegevens van alle boomkorsurveys uit vroegere jaren aan de database toegevoegd. In 2003 zijn de gegevens van de IBTS surveys in de jaren 1965 - 1985 gecontroleerd. Zodra ook de resterende jaren zijn gecontroleerd zal de hele set eveneens aan FRISBE worden toegevoegd.

In de loop van 2003 werd er 7 keer vergaderd door het projectteam Bestandsopnamen zout. Naast de projectleider zijn de deel-projectleiders lid van dit team, aangevuld met Kees Bakker. Het projectteam heeft als gezamenlijke verantwoordelijkheid het stroomlijnen van een goede uitvoering van de verschillende bestandsopnamen. Daarnaast worden de problemen bij de uitvoering van het project besproken om gezamenlijk de beste oplossing te kiezen.

Voor de meeste surveys is in 2003 een voorbespreking gehouden met alle betrokkenen, bovendien is een nabespreking gehouden om na te gaan wat wel en wat niet helemaal goed is gegaan tijdens de surveys of bij de nabewerking.

3.2 Bestandsopnamen gericht op platvis

Het RIVO voerde in 2003 drie bestandsschattingen uit met onderzoeksvaartuigen om inzicht te verkrijgen in de omvang van de jaarklassen van tong en schol die in de komende jaren in de visserij rekruteren. De hiermee verzamelde informatie wordt gebruikt bij het opstellen van prognoses omtrent de ontwikkeling van de bestanden en vangsten. De surveygegevens m.b.t. tot de bijvangstsoorten zijn bovendien van belang voor onderzoek naar veranderingen in het ecosysteem en worden als zodanig gebruikt in diverse (internationale) onderzoeksprojecten. Als gevolg van het intensieve programma van de

onderzoeksvaartuigen in de periode augustus/oktober, is de SNS survey in 2003 in het voorjaar uitgevoerd. De andere platvissurvey, BTS en DFS, zijn uitgevoerd in de periode van augustus tot oktober. Door slecht weer in september en oktober waren er opnieuw problemen om het hele buitengaatse deel van de DFS surveys af te werken.

De bestandsopnamen gericht op platvis worden gecoördineerd door de ICES Working Group on Beam Trawl Surveys (WGBEAM) die in mei in IJmuiden vergaderde. De recruit-indices van tong en schol worden gebruikt door de ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak (WGNSSK).

3.2.1 BTS

De "Beam Trawl Survey" (BTS) of "boomkorsurvey" werd uitgevoerd in de periode augustus/september gedurende een periode van 5 weken met de "Isis" (week 33-37) en vijf weken met de "Tridens" (week 34-38). Het standaard vistuig in deze survey is een 8-meter boomkor. Doel van de internationale survey is het verkrijgen van visserij-onafhankelijke schattingen van de dichtheid van de meest algemene leeftijdsgroepen van tong en schol t.b.v. stock assessment. Daarnaast wordt de lengtesamenstelling van de overige vissoorten bemonsterd. Naast tong en schol wordt ook van een aantal andere platvissoorten de leeftijd-samenstelling bemonsterd. Behalve voor vis, levert deze survey waardevolle informatie over de samenstelling en verspreiding van macro-epibenthos soorten zoals zeesterren, krabben, anemonen, etc. De "Isis" bevist de zuidoostelijke Noordzee, de "Tridens" de westelijke en centrale Noordzee. De resultaten van deze survey worden met een jaar vertraging gerapporteerd in het rapport van de ICES BTS werkgroep.

Tot nu toe werden voor de assessments van schol en tong alleen de recruitmentgegevens van de Isis gebruikt omdat de datareeks voor de Tridens nog als te kort werd beschouwd. In 2003 zijn daarnaast ook de gegevens van de Tridens gebruikt. Met name voor schol betekent dit een waardevolle aanvulling op de gegevens van de BTS-survey met de Isis omdat zo gegevens voor een veel groter deel van het verspreidingsgebied beschikbaar zijn.

Tijdens de BTS survey vist de Tridens standaard met een 8m boomkor met schotje. Daarnaast is op de helft van de 8m boomkor stations ook gevist met een 2m boomkor ten behoeve van het EU-project MAFCONS.

Tijdens de BTS surveys met de Tridens is de afgelopen jaren een aanzienlijke collectie foto's van verschillende soorten benthos aangelegd. De fotocollectie vereenvoudigt de determinatie waardoor de kwaliteit van de verzamelde data in de afgelopen jaren is toegenomen.

3.2.2 SNS

De "Sole Net Survey" (SNS) werd uitgevoerd met de "Isis" langs de kust (3 weken in april, week 14-16). Deze survey met de 6 meter tongenkor richt zich specifiek op het verkrijgen van indices voor het schatten van de jaarklassterkte van tong en schol op 1-, 2- en 3-jarige leeftijd. De indices zijn van belang bij het opstellen van vangstprognoses.

Zoals hierboven reeds opgemerkt, werd de survey in 2003 in het voorjaar uitgevoerd. Omdat de verwachte resultaten echter dermate slecht overeenkwamen met de werkelijke vangsten, is besloten om in 2004 de survey weer als vanouds in september uit te voeren. Tegelijkertijd zal echter de mogelijkheid worden onderzocht om een met de SNS-index vergelijkbare reeks indices uit de gegevens van de BTS survey te "destilleren".

3.2.3 DFS

De "Demersal Young Fish Survey" (DFS) werd uitgevoerd met de "Isis" langs de kust (4 weken in september en oktober, week 38-41 en week 43), de "Stern" in de Waddenzee (5 weken in september en oktober, week 36-40) en de "Schollebaar" in de Zeeuwse estuaria (3 weken in september, week 37-39). De bestandsopname met de "Isis" ondervond opnieuw

veel hinder van slecht weer. In week 41 kon daardoor in het geheel niet gevist worden. De resterende trekken werden alsnog in week 43 (na een week herfstvakantie) uitgevoerd. In het DFS-programma van de "Isis" waren 5 extra trekken opgenomen ten behoeve van het onderzoek naar de mogelijke effecten van windparken (Baseline). De DFS survey is een internationale bestandsopname, uitgevoerd met een garnalenvistuig, gericht op 0- en 1-jarige tong en schol in de continentale kustgebieden van de Noordzee en aangrenzende estuaria. De surveys monitoren bovendien de veranderingen in de fauna in deze gebieden.

3.3 Makreel en horsmakreel surveys

3.3.1 Westelijke (hors)makreel ei-survey

De survey wordt om de drie jaar uitgevoerd, voor het laatst in 2001. In 2003 werd deelgenomen aan een vergadering van de ICES Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg surveys (WGMEGS), waarbij de planning is gemaakt van de eerstvolgende survey in 2004. Daarnaast is deelgenomen aan twee workshops in november in Lowestoft die ten doel hadden om zowel de bepaling van de embryonale ontwikkelingsstadia, als de bepaling van de fecunditeit van horsmakreel internationaal te standaardiseren. Over de precieze fecunditeit van horsmakreel bestaan grote onzekerheden, terwijl deze een enorme invloed heeft op de uiteindelijke schatting van de paaistand op basis van de 3-jaarlijkse eisurveys.

De resultaten van deze survey worden gebruikt door de ICES Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy. (WGMHSA).

3.3.2 Makreel ei-survey in de Noordzee

Ook deze wordt eens in de drie jaar uitgevoerd, voor het laatst in 2002.

De resultaten van deze survey worden gebruikt door de ICES Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy(WGMHSA).

3.4 Haring bestandsopnamen

Jaarlijks worden twee soorten bestandsopnamen, specifiek gericht op Noordzee haring, uitgevoerd. Beide bestandsopnamen hebben als doel het schatten van de paaistand van haring.

3.4.1 Noordzee Echo Survey

In juni/juli 2003 nam de "Tridens" gedurende vier weken (week 26-29) samen met Noorwegen, Duitsland, Schotland en Denemarken deel aan de internationale Noordzee haring echo survey. Met deze survey wordt een schatting gemaakt van het totale haringbestand in de Noordzee. De resultaten van de echo survey in 2003 worden door de ICES Herring Assessment Working Group of the Area South of 62°N (HAWG) in maart 2004 gebruikt voor het geven van vangstadviezen. De planning vond plaats door de ICES Planning Group for Herring Surveys (PGHERS) die in januari 2003 vergaderde in Aberdeen.

3.4.2 Noordzee en Kanaal larvensurvey

Nederland voerde in 2003 gedurende vier weken (week 3, 39-41, 51) larvensurveys uit met de "Tridens" om het volwassen bestand van de haring te schatten. De surveys in week 4 en 51 werden in het Kanaal en de zuidelijke Noordzee uitgevoerd. De surveys in week 39-40 vonden plaats in de centrale Noordzee. Ook deze surveys worden door de ICES Planning Group for Herring Surveys (PGHERS) gecoördineerd. De larvensurveys zijn sterk ingekrompen en in samenwerking met Duitsland werden in totaal nog slechts 8 weken surveys uitgevoerd. De surveys in het Kanaal en de zuidelijke Noordzee zijn de enig beschikbare graadmeter voor de ontwikkeling van de Kanaalharing.

Tijdens de vergadering van de Planning Group for Herring Surveys werd Bram Couperus tot voorzitter gekozen voor de komende drie jaar.

3.5 Bestandsopnamen rondvis en haring (IBTS)

Door de "Tridens" werd van 28 januari tot en met 1 maart (week 5-9) deelgenomen aan de International Bottom Trawl Survey (IBTS) in de Noordzee. De gegevens verzameld tijdens deze reizen worden gebruikt voor de schattingen van jaarklassterkte van diverse gadiden (kabeljauw, schelvis, wijting en kever) maar ook van haring en sprot. De gegevens van deze reizen worden in de centrale database van het RIVO opgeslagen en ook in een database van het ICES-Secretariaat in Kopenhagen. De resultaten van de IBTS worden gebruikt voor recruitmentschattingen, voor 'tuning' van de VPA, voor een groot aantal onderzoeken naar veranderingen in het Noordzee ecosysteem, en het onderzoek naar de invloed van de visserij op het ecosysteem.

De IBTS wordt in het eerste kwartaal uitgevoerd sinds 1965. In de jaren 1991-1996 is de survey ieder kwartaal uitgevoerd, sinds 1997 twee maal per jaar, maar Nederland neemt alleen in het eerste kwartaal deel aan deze bestandsopname. De survey wordt gecoördineerd door de ICES International Bottom Trawl Surveys Working Group (IBTSWG) welke in maart in Lorient bijeen kwam.

3.6 Bestandsopnamen van Atlanto-scandische haring en blauwe wijting

Omdat de Tridens in 2004 zal deelnemen op de akoestische survey van blauwe wijting werd in augustus deelgenomen aan de vergadering van de ICES Planning Group on Surveys on Pelagic Fish in the Norwegian Sea (PGSPFN).

3.7 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

Couperus, A.S., 2003. North Sea hydro acoustic herring survey. Survey report for FRV "TRIDENS" 24 June - 19 July 2002.
Intern RIVO rapport nr 03.006

Damme, C. van, H. Heessen, L. Bolle, I. de Boois, B. Couperus, W. Dekker, G. Eltink, R. Griff, M. Pastoors, G.J. Piet, J.J. Poos, L. Schaap, H. Wiegerinck, J van Willigen en S. Ybema. 2003. Handboek bestandsopnamen en routinematige bemonsteringen op het water.
Intern CVO rapport nr. 03.011

ICES 2003. Report of the Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg Survey (Lisbon, 1-4 april 2003).
ICES cm 2003/G:7 Ref. D

ICES 2003. Report of the Planning Group on Surveys on Pelagic Fish in the Norwegian Sea (Tórshavn, Faroe Islands 27-29 August 2003).
ICES CM 2003/D:10 Ref ACFM, ACE.

- ICES 2003. Report of the Planning Group for Herring Surveys (Aberdeen UK 21-24 January 2003) ICES C.M. 2004/G:3 Ref:D, HAWG
- ICES 2003. Report of the International Bottom Trawl Survey Working Group (Lorient, France 25–28 March 2003).
ICES C.M.2003/ D:05 Ref. ACFM, ACE, G
- ICES 2003. Report of the Working Group on Beam Trawl Surveys (by Correspondence).
ICES CM 2003/G:14 Ref. ACFM, D
- ICES 2004. Report of the Working Group on Beam Trawl Surveys (IJmuiden, December 2004).
ICES CM 2004/G:14
- Ybema, S. and A.S. Couperus. 2004. North Sea hydro acoustic herring survey. Survey report for FRV "TRIDENS" 23 June - 18 July 2003.
Internal RIVO report Number: 04.001

3.8 Nota's

- Couperus, A.S., 2003. Verslag van de "Planning Group for Herring surveys (PGHERS)", SOAEFD Marine Laboratory, Aberdeen, 21-24 januari 2003.
Nota BE/03.0008302/Cou/mw
- Damme, C.J.G. van en M.Stoker. 2003. Verslag van de makreel en horsmakreel eiworkshop en de horsmakreel fecunditeitworkshop, 20 t/m/ 28 oktober 2003, in Lowestoft.
Nota BE/03.0024733/CdV/is
- Dickey-Collas, M. 2003. Report on the ICES Planning Group on Surveys on Pelagic Fish in the Norwegian Sea, August 2003.
Nota BE/03.0008524/MDC
- Eltink, A.T.G.W, I.J. de Boois en C.J.G. van Damme. 2003 Verslag van de vergadering van de ICES Werkgroep voor Makreel and Horsmakreel Eisurveys (WGMEGS), 29 maart t/m 4 april 2003 in Lissabon.
Nota RIVO/03.0015483/AE/mw
- Heessen, H.H. 2003. Verslag van de vergadering van de Working Group on International Bottom Trawl Surveys, Lorient 25-28 maart 2003.
Nota RIVO/03/13759/HH

3.9 Vergaderingen en werkgroepen

Planning Group for Herring Surveys [PGHERS] Aberdeen (UK) 21-24 januari 2003	Bram Couperus
International Bottom Trawl Survey Working Group [IBTSWG] Lorient (Frankrijk), 25-28 maart 2003	Henk Heessen Gerjan Piet
ICES Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg Survey [WGMEGGS] Lissabon, 29 maart-4 april 2003	Guus Eltink Ingeborg de Booij Cindy van Damme
Planning Group on Surveys of Pelagic Fish in the Norwegian Sea [PGSPFN] Tórshavn (Faroe Islands), 26-29 augustus 2003	Mark Dickey-Collas
ICES Working Group on Beam Trawl Surveys [WGBEAM] IJmuiden, december 2003	Gerjan Piet
Workshop in Lowestoft	

3.10 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003	Bestandsopnamen op zee		
	startdatum	einddatum	
	1-1-2003	31-12-2003	
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)	
	833.0	nvt	
co-financierende partij		EU	
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt		
Kosten in 2003 (k€)	omschrijving	totaal	
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent onderzoeker senior ond.		
Reiskosten	internationale werkgroepen		
materiele kosten			
overige kosten			
totaal		833.0	

4 Discardbemonstering en Visserijstatistiek

Projectverslag 2003

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Discardbemonstering en Visserijstatistiek
Programma/projectnummer	406 32212130 (voorheen 406 75505)
Projectleider	drs. M.A. Pastoors
Overige medewerkers	drs. J.J. Poos, ir. O. van Keeken, ing. S. Verver, K. Groeneveld, ir. F.J. Quirijns, A.S. Couperus, J.B. van Duyn, A. Kraayenoord, M. Stoker, R. Bol, J.J. Beintema
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir. Vis.)

4.1 Algemeen

De verzameling van zowel discardgegevens als visserijstatistiek vormt een onderdeel van een verplichting voor het verzamelen van gegevens vastgelegd in de basisverordening: (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad.

4.1.1 Beschrijving onderdelen

Discards: Onder discards wordt de bijvangst in de commerciële visserij verstaan die als ongewenst weer overboord wordt gezet. Deze bijvangst bestaat uit ondermaatse vis, overquota vis en niet commerciële vissoorten alsmede benthos organismen. De overlevingskans van de overboord gezette organismen is over het algemeen zeer klein. Het onderzoek richt zich op het kwantificeren van de van de hoeveelheid en de samenstelling van de discards in de voor Nederland belangrijkste vormen van visserij: de boomkorvisserij gericht op tong en schol en de pelagische visserij gericht op haring, makreel en horsmakreel. De aantallen discards variëren per type visserij, visgrond en periode van het jaar. Ook tussen de jaren kunnen er grote verschillen bestaan. Het beleid is erop gericht de hoeveelheid discards in de visserij te verminderen. Het onderzoek geeft een beeld van de factoren die het discarden van maatse vis van commerciële soorten ('high grading') beïnvloeden, en op het effect van discarding op de nauwkeurigheid van de toestandsbeoordelingen van commercieel geëxploiteerde vissoorten. Het onderzoek kan alleen plaats vinden met toestemming van het bedrijfsleven. Indien deze toestemming niet wordt verkregen kan niet aan de onderzoeksverplichting worden voldaan.

Visserijstatistiek: Tijdreeksen met gegevens over de omvang, verspreiding en samenstelling van de vangsten en de activiteiten van de vloot zijn een belangrijke bron van informatie voor het opstellen van een toestandsbeoordeling van de vis- en schaaldierbestanden en de

analyse van de effecten van de visserij op deze bestanden en op de marine ecosystemen ten behoeve van beleidsadvisering. De aanvoerstatistieken registreren de onttrekkingen van de hoeveelheden vis door de visserij uit de bestanden. De activiteiten en gerichtheid van verschillende vlootsegmenten zijn mede bepalend voor het niveau van visserijdruk op de bestanden. Gegevens over de omvang, verspreiding in ruimte en tijd van de aanvoer en visserijinspanning van de Nederlandse vloot zijn beschikbaar uit logboekgegevens (VIRIS). Gegevens over de groottesamenstelling van de aanvoer (marktcategorieën) zijn beschikbaar uit gegevens afkomstig van de visafslagen. Aanvullend op de nationale vangststatistiek verzamelt het RIVO informatie over de samenstelling van de vangst in aanvoercategorieën van rondvis en platvis in de Nederlandse visafslagen. Deze gegevens zijn essentieel voor het berekenen van de lengte- of leeftijdsamenstelling van de vangst.

4.2 Discards demersale visserij

Van de geplande 10 discardreizen op boomkor schepen zijn in 2003 negen reizen uitgevoerd aan boord van boomkorschepen met een motorvermogen >300 PK en één aan boord van een Eurokotter. Een overzicht van de uitgevoerde reizen wordt in de teksttabel hieronder gepresenteerd. De selectie van schepen is uitgevoerd in overleg met de sector (Geert Meun) omdat niet alle schepen van de Nederlandse vloot medewerking wilden verlenen. Hierdoor is de steekproef mogelijk minder representatief.

Op alle reizen werden discards en landings gemeten van de belangrijkste commerciële soorten: schol, tong, kabeljauw, wijting, schar, tarbot en griet. Verder werden van alle overige vissoorten in de discards de aantallen geteld en lengte gemeten en van benthos de aantallen geteld. Van de soorten schol, tong, schar, kabeljauw en wijting werd tevens - voor zover mogelijk - een snijmonster van de discards verzameld dat op het laboratorium werd verwerkt om de leeftijden te kunnen schatten.

In begin 2003 is het invoerprogramma Billie Turf versie 5 in gebruik genomen (was versie 4). De SAS programmeercodes zijn herschreven om de vangstgegevens, ingevoerd in deze nieuwe versie, te kunnen lezen en met deze gegevens vangsten per reis te kunnen berekenen.

Sinds 2003 worden daarnaast alle vangstgegevens opgeslagen in een centrale database. In 2003 zijn SAS programmacodes geschreven om deze gegevens te kunnen lezen uit de database en om berekeningen te kunnen maken op jaarbasis.

Van alle reizen is een standaard reisverslag gemaakt met gegevens van de reis en de bevindingen uit de analyses. Deze reisverslagen zijn na afloop van de reis opgestuurd aan de schippers van de schepen.

Gerealiseerde reizen op boomkor schepen in 2003

Schip	Datum uit	Datum in	dagen	Opstappers	Opm.
2003-1	13/01/2003	16/01/2003	4	Ronald Bol, André Dijkman-Dulkes	
2003-2	17/03/2003	21/03/2003	5	Simon Rijs, Floor Quirijns	
2003-3	28/04/2003	02/05/2003	5	Gerrit Rink, Olvin van Keeken	
2003-4	19/05/2003	23/05/2003	5	Simon Rijs, Jan-Jaap Poos	
2003-5	02/06/2003	05/06/2003	4	Ronald Bol, Floor Quirijns	
2003-6	15/06/2003	20/06/2003	5	Martin Pastoors	Eurokotter
2003-7	07/07/2003	10/07/2003	4	Mario Stoker, Ronald Bol	
2003-8	11/08/2003	14/08/2003	4	André Dijkman-Dulkes, Rob Grift	
2003-9	06/10/2003	10/10/2003	5	Mario Stoker, Olvin van Keeken	
2003-10	17/11/2003	21/11/2003	5	Simon Rijs, André Dijkman-Dulkes	

Van de resultaten van de bemonstering van de demersale discardreizen in 2002 is ten behoeve van de EC een overzicht gemaakt in het kader van een rapportageverplichting van de lidstaten over het discardonderzoek voortvloeiend uit Verordening (EG) Nr. 1639/2001. De rapportages zullen in 2004 door STECF worden geëvalueerd.

4.3 Discards pelagische visserij

Discardreizen aan boord van pelagische trawlers zijn moeilijker om in te plannen dan reizen aan boord van boomkor schepen omdat de trawlers veelal voor langere periodes weggaan en vaak niet bekend is wanneer ze de haven binnen lopen en hoe lang hun volgende reis zal zijn en waarheen. In 2003 zijn 5 van de 6 geplande reizen uitgevoerd.

Op alle reizen werden discards en landings gemeten van de belangrijkste commerciële soorten: haring, makreel en horsmakreel. Verder werden van alle overige vissoorten in de discards de aantallen geteld en gemeten en van benthos de aantallen geteld. Van de commerciële soorten werden tevens snijmonsters genomen die ofwel aan boord werden verwerkt ofwel werden meegenomen naar het laboratorium voor verdere analyse.

De resultaten van de reizen zijn verwerkt en opgeslagen in een Excel spreadsheet. De ontwikkeling van een invoermodule van het invoerprogramma Billie Turf die geschikt is voor het invoeren van pelagische discardreizen is in 2003 voltooid en zal in het vervolg worden gebruikt. Omdat tijdens pelagische discardreizen meerdere fracties discards worden onderscheiden, is de invoer van de gegevens complexer dan bij bijvoorbeeld demersale discardreizen. De ontwikkeling van de speciale invoerroutine voor pelagische discardreizen heeft relatief veel tijd gekost waardoor het aantal dagen voor dit onderdeel hoger is geweest dan gepland.

Van alle reizen worden standaard reisverslagen gemaakt met gegevens van de reis en de bevindingen uit de analyses. Deze reisverslagen worden opgestuurd aan de schippers van de schepen.

Gerealiseerde reizen op pelagische trawlers in 2003

Schip	Datum uit	Datum in	dagen	Opstappers	Opm.
2003-11	1-2-03	23-2-03	23	Arie Kraayenoord	
2003-12	21-3-03	20-4-03	30	Ronald Bol	
2003-13	13-5-03	17-6-03	35	Martien Warmerdam	
2003-14	30-6-03	21-7-03	22	Anne van Duyn	
2003-15	22-11-03	17-12-03	21	Mario Stoker	

Van de resultaten van de bemonstering van de pelagische discardreizen in 2002 is ten behoeve van de EC een overzicht gemaakt in het kader van een rapportageverplichting van de lidstaten over het discardonderzoek voortvloeiend uit Verordening (EG) Nr. 1639/2001. De rapportages zullen in 2004 door STECF worden geëvalueerd.

4.4 Kwadrantenstatistiek / VIRIS

In 2003 zijn driemaal updates verkregen van de VIRIS database. Het RIVO heeft de door haar ontwikkelde SAS programmatuur gebruikt om de VIRIS gegevens om te zetten naar het standaard RIVO/LEI formaat dat is ondergebracht in een SAS database en een export daarvan in komma gescheiden bestanden van vangst- en inzetgegevens per reis.

Op basis van de RIVO/LEI database van vangst- en inzetgegevens is tevens een geaggregeerd Excel bestand gemaakt van alle gegevens van 2002 en 2003 (voor zover voorhanden). De aggregatie is per maand, per vistuig, per kwadrant en per PK-klasse.

De categoriesamenstelling van de Nederlandse afslagen voor schol, tong en kabeljauw worden overgenomen uit VisserijNieuws en zijn essentieel voor de opwerkingen van de marktmonitoringsgegevens voor die soorten. De gegevens voor 2003 zijn ingevoerd in de categorie database.

4.5 Rapporten, publicaties en werkdocumenten

- Anon. 2003. Report of the Workshop on Discard Sampling Methodology and Raising Procedures. (DIFR Charlottenlund, Denmark. 2-4 September 2003) Final Report, 6/10/03
- Couperus, S., W. Patberg and M.A. Pastoors. 2003. Discarding in the Dutch pelagic fisheries in 2002. CVO Rapport (in prep)
- Keeken, O. van, J.J. Poos and M.A. Pastoors. 2003. Discarding in the Dutch beam trawl fleet in 2002. CVO Rapport (in press)
- Keeken, O. van, M. Dickey-Collas, R. Grift, S. Kraak, M. Pastoors, J.J. Poos. 2003. The effect of simulated discards on the assessment of North Sea plaice (*Pleuronectes platessa*.) ICES C.M. 2003/X:17
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-1, 13-16 januari 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-2, 17-21 maart 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-3, 28 april - 2 mei 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-4, 19-23 mei 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-5, 2-5 juni 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-6, 15-20 juni 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-7, 7-10 juli 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-8, 11-14 augustus 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-9, 6-10 oktober 2003
- Keeken, O. van, 2003. Reisverslag discardsreis 2003-10, 17-21 november 2003
- Keeken, O. van, J.J. Poos en M.A. Pastoors (2003) Discarding in the Dutch beam trawl fleet in 2002, 31 oktober 2003.
- Keeken, O. van, J.J. Poos en M.A. Pastoors (2003) Handleiding opwerking discardsbemonstering 1.5, november 2003.
- Keeken, O. van, J.J. Poos en M.A. Pastoors (2003) Handboek discardproject 1.0, juni 2003.
- Pastoors, M.A. en L.J. Bolle. 2003. Analysis of the contribution of the Netherlands commercial CPUE data to ICES stock assessments in the years 1995-2000. CVO report 03.007

4.6 Software

<p>SAS code voor opwerking demersale discardgegevens per reis versie 5</p> <p>make_discards_lf.sas make_landings_lf.sas make_landings_weight.sas make_trawllist.sas make_tables.sas make_plots.sas</p>	<p>Jan Jaap Poos, O. van Keeken</p>
<p>SAS code voor uitlezen demersale discardgegevens uit de database</p> <p>1_read_frisbep_tabellen 2_make_land_num_hour 3_make_disc_num_hour 4_read_trawllist_landingsweight</p>	<p>O. van Keeken, I. de Boois</p>
<p>SAS code voor opwerking demersale discardgegevens per jaar</p> <p>A1_make_overview A2.1_make_nw_hour_trip A2.2_make_nw_quar_trip A2.3_make_nw_year_trip A4_make_lf_year_stddev A5_make_disc_ICES_rectangle A6_make_disc_descending A7_make_ogives_year Ax_make_effort_ICES_rectangle</p>	<p>O. van Keeken</p>

4.7 Vergaderingen en werkgroepen

<p>EC Workshop on Discard Sampling Methodology and Raising Procedures. Charlottenlund (Denemarken), 2-4 september 2003)</p> <p>Projectbespreking Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek over discards boomkorvisserij door Olvin van Keeken</p> <p>Werkbespreking Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek over discards boomkorvisserij door Olvin van Keeken</p> <p>Presentatie resultaten discards boomkorvisserij voor afdelingsoverleg biologie en ecologie, Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek door Olvin van Keeken</p>	<p>Olvin van Keeken Martin Pastoors Bram Couperus Martin Pastoors, Jan Jaap Poos e.a. Afdeling Biologie en Ecologie Afdeling Biologie en Ecologie</p>
---	---

4.8 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003		Discarbemonstering en Visserijstatistiek		
	startdatum	einddatum		
	1-1-2003	31-12-2003		
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)		
	383.6	nvt		
co-financierende partij		nvt		
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Kosten in 2003 (k€)		omschrijving		totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
Reiskosten				
materiele kosten				
overige kosten				
totaal				383.6

5 Vis- en visserijonderzoek binnenwateren

Projectverslag 2003

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Vis en visserijonderzoek Binnenwateren
Programma/projectnummer	406 31412120/22 (voorheen 406 75504)
Projectleider	dr. C. Deerenberg
Overige medewerkers	dr. J.J. de Leeuw, drs. W. Dekker, ir. H.V. Winter, drs. I. Tulp L.A. Schaap, ing. R. de Jager, E. van Os-Koomen, J. van Willigen, H.J. Westerink, J.A.M. Wiegerinck
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	J.J. van Dijk (Dir. Vis.)

5.1 Algemeen

De waarnemingenreeksen (bestandsopnamen, marktmonstering en zeldzame vissoorten) die in het kader van de routinematige bemonsteringen van de visstand en visserij in de binnenwateren worden uitgevoerd zijn in 2003 voortgezet. Een deel van de activiteiten, die in dit project zijn ondergebracht, worden mede gefinancierd door RWS en de EU. De marktmonstering van spiering is in overleg met RWS (regionale directie IJsselmeergebied) en LNV vanaf dit jaar komen te vervallen, omdat er in de korte periode van spieringvisserij in het voorjaar een grote mate van zelfregulatie plaatsvindt. Vanuit de op handen zijnde Europese verplichtingen voortvloeiend uit de Europese Kaderrichtlijn Water worden in internationaal verband de visstandmonitoring, rapportage en het opstellen van criteria en beoordelingsystemen van de kwaliteit van de visstand onderzocht en geharmoniseerd (EU-project FAME).

Vanwege de slechte vooruitzichten van de aalstand worden internationaal en nationaal de herstelmogelijkheden bekeken, resulterend in Nederland in het Aalplan. Tevens werden op nationaal niveau biologische adviezen gegeven aan het ministerie van LNV met betrekking tot de visserij en visbestanden naar aanleiding van actuele vragen t.b.v. het Nederlandse visserij- en natuurbeleid, in het bijzonder over bijvangsten in fuiken in gebruik voor de aalvisserij en in de nettenvisserij op baars en snoekbaars, en over de historisch lage spieringstand dit jaar.

5.2 Surveys IJsselmeer

De routinematige bestandsopnames met het onderzoeksvaartuig "STERN" op het IJsselmeer zijn uitgevoerd in het najaar (6 weken in oktober-november). Deze omvatten zowel de bestandsopnames met de grote kuil (44 trekken), gericht op de schubvissoorten, als de opnames met de elektrokor (76 trekken), gericht op de aal, bot en andere schubvissoorten. In 7 kerngebieden in het IJsselmeer en Markermeer werden snijmonsters verzameld voor analyse van lengte, gewicht, geslacht, rijpheid en leeftijd. De resultaten zijn gebruikt bij de beoordeling en advisering van de visserij op o.a. aal, spiering, baars, snoekbaars en pootvis (brasem en blankvoorn), het signaleren van trends in de omvang van de visstand, en worden

ook in analytische studies van visserij-ecosysteemeffecten in termen van interacties tussen waterbeheer, visstand, vogels en visserij toegepast.

Verder heeft intensief overleg plaatsgehad met RWS en LNV over de vorm van de bijdrage aan het programma. Door financiële problemen bij RWS wordt de bijdrage per 1-1-2004 beëindigd. Met LNV (Directies Visserij, Natuur en Groene Ruimte en Recreatie zijn gesprekken gevoerd over de gevolgen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Habitatrichtlijn (HR) voor het WOT-programma en de wettelijke basis daarvan. Met LNV (Directie Visserij) is gesproken over de consequenties van het uit de vaart nemen van de Stern per 1-6-2004 voor de uitvoering van het programma.

5.3 Surveys Grote rivieren.

De bestandsopnamen zijn in het voorjaar (5 weken in maart-april) en najaar (5 weken in oktober-november) met de "SCHOLLEVAAR" uitgevoerd in 6 regio's (Beneden rivieren gebied, Gelderse poort, benedenloop Gelderse IJssel, Getijden Maas, Getijden Lek, Grensmaas) m.b.v. korbepassing in de hoofdstroom en zijwateren en elektrische visserij in de oeverzone en ondiepe rivierwateren. Naast deze bestandsopname is door beroepsvissers op 30 locaties in de zoete Rijkswateren systematisch de vangst in fuiken geregistreerd. De visstand in de Nederlandse grote rivieren is mede in het kader van het project Biologische Monitoring Zoete Rijkswateren (ZRW), onderdeel van de Monitoring van de Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL) van Rijkswaterstaat (RIZA), bemonsterd met het doel inzicht te krijgen in de geografische en temporele ontwikkelingen die zich voordoen in de samenstelling en relatieve omvang van de visstand. Hieruit kunnen voor beleid en visstandbeheer relevante trends (bijvoorbeeld een toename van de aantallen typische rivieressen, maar een geleidelijk afnemende aalstand) en schaaffecten van ruimte en tijd worden bepaald ten behoeve van visstandsbeheerseenheden en inrichting van de ecologische hoofdstructuur.

Voor de monitoringen op de ZRW zijn met RIZA voor 50% van de werkzaamheden contracten afgesloten, die lopen van 1-10-2003 tot 1-10-2006. De LNV-bijdrage voor 2006 is nog niet verzekerd.

5.4 Marktbemonstering IJsselmeer, Markermeer en Lauwersmeer.

De marktbemonstering van baars en snoekbaars vindt plaats gedurende de periode dat deze vissoorten aangevoerd worden. Dit is voornamelijk in het 1e en 4e kwartaal. Van beide vissoorten, afkomstig van het IJsselmeer en Markermeer, zijn monsters van aanlandingen in de afslagen doorgemeten. De aanlandingen in Stavoren waren te gering om lengtemetingen te verrichten. Het aantal monsters in Enkhuizen en Urk is minder dan opgenomen in het werkplan, omdat er weinig aanvoer was. Tevens zijn van beide vissoorten in het IJsselmeer en Markermeer monsters verzameld (schubben en vinstralen) en afgelezen voor leeftijdsbepaling.

<i>bemonsteringen schubvis</i>	<i>lengte (dagen bemonstering)</i>			<i>leeftijd (monsters)</i>	
	Enkhuizen	Staveren	Urk	Markermeer	IJsselmeer
1e kwartaal	1 (3)	- (3)	2 (3)	3 (3)	4 (3)
3e kwartaal	- (0)	- (0)	2 (0)	- (0)	- (0)
4e kwartaal	1 (3)	0 (3)	2 (3)	2 (3)	3 (3)

planning tussen haakjes

De aanvoer van rode aal uit het IJsselmeer en Markermeer vindt plaats in de periode april-november (30 monsters). De aanvoer van schieraal uit het IJsselmeer en Markermeer vindt plaats in de periode september-november (4 monsters). Schieraal werd ook in het

Lauwersmeer bemonsterd (3 monsters). In deze perioden werden monsters van de diverse aanvoersorteringen genomen voor het bepalen van o.a. de lengtesamenstelling, gewicht, geslachtsrijpheid en leeftijdsbepalingen.

<i>lengte bemonsteringen aal</i>	<i>IJsselmeer</i>	<i>Markermeer</i>	<i>Lauwersmeer</i>
kistaal	4 (4)	1 (4) ³	
hoekaal	2 (4) ⁴	4 (4)	
fuikaal	4 (4)	5 (4)	
schietfuikaal	5 (4)	5 (4)	
schieraal	4 (4)		3 (3)

planning tussen haakjes

5.5 Monitoring Salmoniden

Op het IJsselmeer werden de salmoniden en andere zeldzame trekvisseren door middel van een opkoopprogramma door de beroepsvisserij (7 vissers) bemonsterd. Uit oogpunt van kostenbeheersing worden wel alle zeldzame bijvangsten geregistreerd maar niet alle (tegen vergoeding) ingeleverd. Deze opzet heeft de afgelopen 3 jaar naar tevredenheid gefunctioneerd. Met behulp van zalmsteken op een vijftal locaties in de grote rivieren werd door beroepsvisseren gericht op salmoniden gevestigd gedurende twee perioden van 6 weken per jaar (voor- en najaar). Het voorkomen en de ontwikkelingen van het salmonidenbestand in Nederland kunnen op deze wijze worden bepaald.

RWS heeft voor het seizoen 2003-2004 geen budget voor deze projecten. Alternatieve financiers zijn benaderd, maar dat heeft niets opgeleverd. In overleg met LNV (Dir. Visserij) is afgesproken in 2003 alleen gegevens te verzamelen en in de database in te voeren (geen uitwerking en rapportage).

5.6 Monitoring glasaal

In 2003 is de lopende bemonstering van glasaal op 12 plaatsen langs de Nederlandse kust gecontinueerd. Waarnemers worden door het RIVO geïnstrueerd. Er is nog overleg gaande hoe een structurele oplossing voor de glasaalmonitoring bij Den Oever (nu door sluiswachters RWS) vorm moet gaan krijgen.

5.7 Monitoring glasaal internationaal

De beschikbare informatie geeft aan dat de aalstand in vrijwel het gehele verspreidingsgebied in Europa een snelle achteruitgang heeft doorgemaakt en dat de visserij zich derhalve niet binnen veilige biologische grenzen afspeelt. De meest recente gegevens uit 2003 geven geen verdere daling van de glasaal-intrek te zien. De Europese Commissie heeft een 'Community Action Plan' ontwikkeld voor het beheer van de aalstand. Verhoging van het aantal uitzwemmende schieralen heeft prioriteit en de visserij (op alle levensstadia!) zou tot het laagst mogelijke niveau gereduceerd moeten worden.

Op ca. 20 plaatsen verspreid over het continent wordt de intrek van jonge aal (glasaal) gemonitord. Dit betreft deels gegevens over de commerciële visserij op aal in zuidelijke landen, deels de vangst en overzet van jonge aal in de uitmonding van waterkrachtcentrales in noordelijke landen. In Nederland is sinds 1938 de intrek van glasaal bij Den Oever

³ Op het Markermeer nauwelijks kistvisserij in 2003

⁴ Op het IJsselmeer minder gehoekt in 2003, compensatie door extra monsters uit fuiken / schietfuiken

gemeten, met behulp van een betrekkelijk eenvoudige bevissing met een kruisnetje. De meetreeks van Den Oever behoort tot de langste in Europa en is, doordat er geen directe commerciële belangen aan de bemonstering verbonden zijn, uitgegroeid tot de gouden standaard voor geheel Europa.

RWS heeft laten weten voor 2004 geen middelen (€ 35000,- in 2003) meer vrij te kunnen maken voor de inhuur van extra personeel voor de glasaalbemonstering.

5.8 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

Deerenberg, C., J.J. de Leeuw en R.J. de Jager. 2003. Vismonitoring in het IJsselmeer en Markermeer in 2002.

RIVO rapport C034/03

Dekker, W. 2003. What caused the decline of Lake IJsselmeer eel stock since 1960. Can. J. Fisheries and Aquatic Sciences (submitted)

Tiën, N.S.H., H.V. Winter, J.J. de Leeuw, J.A.M. Wiegerinck en H.J. Westerink. 2003. Jaarrapportage Actieve Vismonitoring Zoete Rijkswateren: Samenstelling van de visstand in de grote rivieren gedurende het winterhalfjaar 2002/2003.

RIVO Rapport Nummer: C069/03; RIZA nummer: BM 03.08

Tulp, I., J.A. van Willigen en J.J. de Leeuw. 2003. Diadrome vis in de Waddenzee: resultaten van monitoring 2000-2002.

RIVO Rapport Nummer: C065/02

Tulp, I., en J.A. van Willigen. 2003. Zeldzame vissen in het IJsselmeergebied: Jaarrapport 2002.

RIVO Rapport Nummer: C029/03

Tulp, I., H.V. Winter en J.J. de Leeuw. 2003. Vismonitoring in het kader van aanpassing beheer Haringvlietsluizen.

RIVO Rapport Nummer: C037/03

Winter, H.V., N.S.H. Tien en J.A.M. Wiegerinck. 2003. Jaarrapportage Passieve Vismonitoring Zoete Rijkswateren: Samenstelling van de visstand op basis van vangsten met fuiken en zalmsteken in 2002.

RIVO Rapport Nummer: C025/03. RIZA nummer: BM 03.04

5.9 Nota's

Dekker, W. 2003. Verslag van de bijeenkomst van de ICES/EIFAC aalwerkgroep, 7-11 oktober 2003, Pasaia (Spanje).

Nota CVO/03.0026574/WD/mw

Leeuw, J. de, 2003. Nota Spieringstand.

Nota CVO/03.119779/FvB

5.10 Vergaderingen, werkgroepen

Aalplan – LNV, Dir. Visserij Den Haag, 10 januari 2003	Willem Dekker
Aalplan – LNV, Dir. Visserij Den Haag, 6 februari 2003	Willem Dekker
Aalplan – LNV, Dir. Visserij Den Haag, 7 maart 2003	Willem Dekker
Overleg met LNV, Dir. Visserij en Natuur over consequenties Kaderrichtlijn Water en habitatrichtlijn voor WOT-programma Zoet Den Haag, 22 juli 2003	Joep de Leeuw Frans van Beek
Presentatie Kaderrichtlijn Water [Joep de Leeuw] Den Haag, 7 november 2003	Joep de Leeuw Eric Jagtman Frans van Beek

5.11 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003	Vis en visserijonderzoek Binnenwateren		
	startdatum	einddatum	
	1-1-2003	31-12-2003	
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)	
	288.9+132.8	179.6	
co-financierende partij		RIZA, EU	
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt		
Kosten in 2003 (k€)	omschrijving	totaal	
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.
Reiskosten			
materiele kosten			
overige kosten	voornamelijk uitbestede werkzaamheden		
totaal			588.5

6 Monitoring schelpdierbestanden

Projectverslag 2003

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Centrum voor Schelpdieronderzoek (RIVO-CSO)
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Monitoring schelpdierbestanden in Nederlandse kustwateren
Programma/projectnummer	406-30212080 (voorheen 406 75000)
Projectleider	dr. J.A. Craeymeersch
Overige medewerkers	dr. A. Smaal, dr. T. Bult, drs. B. Kater, J. Kesteloo-Hendrikse, J. Allewijn, J. Perdon, E. Schuiling, E. Brummelhuis, D. Baars, M. van Riet, V. Breen, J. Steenberg
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	ir. R.L.P. Lanfers (Dir. Vis.)

6.1 Algemeen

Het monitoren van schelpdierbestanden is er op gericht door middel van bestandsopnamen en eventueel vanuit de lucht volgens vooraf vastgestelde bemonsteringsschema's de numerieke en ruimtelijke verspreiding en samenstelling van schelpdierbestanden in de Nederlandse zoute wateren vast te leggen. Vangstgegevens (aanvoerstatistieken, vangstenquêtes) van de kokkel- en mosselvisserij zijn verzameld ter aanvulling van bestandsopnamen en voor de evaluatie van het beleid en visplannen.

Op grond van de resultaten van dit onderzoek worden vangstverwachtingen en visplannen voor de verschillende sectoren opgesteld. Deze gegevens dienen tevens als basis voor schattingen inzake mogelijke effecten van de winning van schelpdieren op het ecosysteem. Dit onder meer in verband met de verdeling van schelpdieren tussen vissers en vogels.

De gegevens die in het kader van dit project verzameld zijn, werden tevens gebruikt voor een aantal studies uitgevoerd in opdracht van derden (Rijkswaterstaat) en in het kader van EVA II (onderzoek evaluatie schelpdiervisserij 2de fase). De rapporten die in kader van EVA II zijn geproduceerd waarin deze gegevens zijn gebruikt zijn afzonderlijk vermeld in sectie 6.6.1.

Door LNV Dir Noord is gevraagd de gegevens die het RIVO verzamelt over de ligging en grootte van de litorale mosselbanken aan te leveren ten behoeve van opname in de TMAP database. De extra kosten nodig om dit te realiseren, werden gefinancierd uit de niet gealloceerde DLO-programmamiddelen. Ze werden als additionele vergoeding toegevoegd aan het DLO-programma Noordzee en Kust (418).

6.2 Bestandsopnamen mosselen

Het doel van de jaarlijkse mosselinventarisaties is:

- het verkrijgen van betrouwbare bestandsschattingen van het gehele eulitoraal en sublitoraal in de Waddenzee en de Oosterschelde, voor zover er (wilde) mosselen in visbare hoeveelheden aanwezig zijn;
- het bepalen van het oppervlak aan mosselbanken en

- c) informatie te verkrijgen van de bestanden op de mosselpercelen in de Oosterschelde t.b.v. onderzoek naar draagkracht, optimalisatie mosselcultuur en nagaan gevolgen aanleg kering. Het onderzoek wordt uitgevoerd ter onderbouwing van het beleid zoals vastgelegd in de Struktuurnota Zee- en Kustvisserij.

6.2.1 bestandsopname voorjaar

In opdracht van de PO-mosselen is in het voorjaar van 2003 het mosselbestand op wilde, sublitorale banken in de Waddenzee geïnventariseerd. De Oosterschelde, de Westerschelde en de Voordelta zijn bij het ontbreken van signalen over wilde mosselen niet in het onderzoek betrokken. De inventarisatie vond plaats vanaf een gecharterd kokkelvaartuig (YE42). In totaal zijn volgens een gestratificeerde proefopzet 460 monsterpunten bemonsterd. De totale duur van het veldwerk was 4 weken. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met het onderzoeks- en adviesbureau marinX.

Voor de droogvallende platen is de bestandsopname net zoals in vorige jaren geïntegreerd met de kokkelsurvey, waarvan het veldwerk mede door de PO-mosselen en de PO-kokkels is gefinancierd. Zoals in 2002 was de omvang van het bestand litorale mosselbanken erg groot en was er extra inspanning nodig om de omvang van het mosselbestand volledig in kaart te brengen. In 2002 heeft RIKZ voor extra financiering gezorgd. In 2003 is de extra inspanning volledig door het WOT-programma bekostigd. In totaal zijn zo'n 1570 punten bemonsterd met een aangepaste kor of, tijdens laagwater, met een steekbuis. De totale duur van het veldwerk was 7 weken. Van de meeste litorale mosselbanken werden de contouren bepaald met behulp van een hand-held GPS. Vanuit de ingelopen contouren is in een GIS de oppervlakte bepaald. Daarnaast is een schatting gemaakt van het resterende areaal aan banken op basis van de voorafgaande verkenningen vanuit de lucht. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met het onderzoeks- en adviesbureau marinX.

6.2.2 bestandsopname najaar

In opdracht van de PO-mosselen is in het najaar van 2003 het litorale en sublitorale mosselbestand in de Waddenzee geïnventariseerd door het onderzoeks- en adviesbureau marinX in samenwerking met het RIVO. De schattingen zijn gebaseerd op expert judgement van de deelnemers en behelzen derhalve geen kwantitatieve analyses. Voorafgaand aan de inventarisatie is een verkenningsvlucht uitgevoerd.

6.2.3 mosselen op sublitorale percelen in de Oosterschelde

De omvang van het mosselbestand op sublitorale kweekpercelen in de Oosterschelde is in juni geïnventariseerd vanaf het RV Schollebaar met een bodemhapper. In totaal zijn in 4 weken ca. 600 monsterpunten bezocht.

6.2.4 het mosselbestand op droogvallende percelen en litorale mosselbanken in de Oosterschelde

Er zijn in 2003 litoraal geen wilde mosselbanken aangetroffen. De uitgegeven droogvallende percelen zijn niet door de kwekers gebruikt.

6.3 Bestandsopnamen kokkels

Het doel van de jaarlijkse kokkelinventarisaties is het verkrijgen van betrouwbare bestands-schattingen op de droogvallende platen in de gehele Waddenzee, Oosterschelde en Wester-

schelde, en Voordelta. Hieruit wordt een schatting gemaakt van de voor vogels beschikbare hoeveelheden en de hoeveelheden die door de visserij geoogst kunnen worden. Het onderzoek wordt uitgevoerd ter onderbouwing van het beleid zoals vastgelegd in de Structuurnota Zee- en kustvisserij.

6.3.1 kokkelinventarisatie Delta

De kokkelinventarisatie vond plaats in het voorjaar (april-juni). Het sublitoraal van de Ooster- en Westerschelde wordt vanaf rubberboten bemonsterd met een daartoe speciaal ontwikkeld monsterschepje, dat sinds 1990 in gebruik is. De bemonstering werd uitgevoerd volgens een gestratificeerd grid op ca 250 monsterpunten in de Westerschelde en ca 450 monsterpunten in de Oosterschelde. Het veldwerk in de Westerschelde werd gedaan door RIVO-medewerkers en de bemanning van de RV Schollebaar. Het veldwerk in de Oosterschelde is uitgevoerd door ambtenaren van LNV (Directie Visserij). De monsters werden op het RIVO afgeleverd voor bepaling van lengte en leeftijd. Het veldwerk in de Voordelta is geïntegreerd met de bestandsopnames van strandschelpen in de Nederlandse kustzone (zie verder).

6.3.2 Inventarisatie litorale schelpdierbestanden Waddenzee

De Waddenzee werd, net als in voorgaande jaren, bemonsterd met een speciaal daartoe aangepaste kokkelkor ('stempelkor') vanaf door de kokkelsector ter beschikking gestelde vaartuigen (YE42 en YE172). Een deel van de punten is te voet bemonsterd. Deze monsters zijn genomen met behulp van een steekbuis. De bemonstering werd uitgevoerd volgens een gestratificeerd grid op ca 1570 monsterpunten. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met het onderzoeks- en adviesbureau marinX en ambtenaren van Directie Visserij en Directie Noord samen de bemanningen van de schepen. Het veldwerk in de Waddenzee is mede gefinancierd door de PO-mosselen en de PO-kokkels, en is geïntegreerd met bestandsopnames van litorale mosselbanken (zie hoger).

6.3.3 populatiedynamica kokkels

Sinds 1992 worden in de Ooster- en Westerschelde op 35 locaties de kokkelpopulatie gevolgd. Van 1992 t/m 1994 zijn de locaties 5 keer per jaar bemonsterd. Vanaf 1995 is de frequentie van bemonsteren teruggebracht naar 3 keer per jaar. Per locatie worden 50 monsters met een steekbuis genomen. De kokkels worden op leeftijd gebracht en per leeftijd wordt het aantal, de lengte en het gewicht bepaald. Sinds 1998 worden de kokkels per jaar-klasse gekookt en ingevroren. Op het lab wordt van het kokkelvlees het asvrijdrooggewicht bepaald. De gegevens dienen voor een betere bepaling van groei en sterfte, nodig voor de extrapolatie van de bestandsschattingen van voorjaar naar september.

6.4 Bestandsopnamen strandschelpen

Het betreft hier onderzoek naar bestanden van de halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*) en andere schelpdieren in de Nederlandse 12-mijlszone en in de Voordelta. In 2003 is het onderzoek in de ondiepere delen van de Voordelta (ca 250 lokaties) uitgevoerd met een door de sector ter beschikking gesteld kokkelvaartuig (YE42), waarbij gemonsterd is met een aangepaste zuigkor en een gesleepte vistuig ("schaaf"). Het resterende onderzoeksgebied is met deze "schaaf" bemonsterd vanaf het RV Isis. In totaal zijn in 6 weken vaartijd ± 640 monsterpunten onderzocht.

6.5 Vangststatistiek

Gegevens zijn aangevuld met betrekking tot a) de aanvoer van consumptiemosselen (bron: aanvoerstatistieken PV-mosselkantoor), b) vangsten in de mosselzaadvijsserij, c) aanvoer van kokkels (bron: RIVO-enquête onder kokkelvisserij en Productschap Vis), 4) aanvoer van strandschelpen (bron: PV) en 5) visserij-inspanning mosselzaad- en kokkelvisserij op basis van black-box registraties (bron: DCI, na toestemming van PO's kokkels en mosselen).

6.6 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

- Bult, T. en J.A. Craeymeersch. 2003. Schelpdieren in de Waddenzee: mens en dier aan één tafel. Trends in water 10, p. 2...
- Bult, T.P. en M.R. van Stralen. 2003. Het mosselbestand in de Westelijke Waddenzee in het voorjaar van 2003.
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek/MarinX rapport C021/03
- Bult, T.P., J.J. Kesterloo en J.A. Craeymeersch. 2003. Het kokkelbestand in de Nederlandse kustwateren in 2003.
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek Rapport nr C041/03.
- Bult, T., B. Kater, and D. Baars. 2003. Habitatmodellen voor de commerciële schelpdieren in de Westelijke Waddenzee.
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Rapport C026/03.
- Bult, T. and J.M.D.D. Baars. 2003. Effecten van gebiedssluiting en voedselreservering op vangsten en bedrijfsvoering van kokkelvisserij en mosselkweek in de Waddenzee: een evaluatie op basis van scenariostudies.
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Rapport C048.03
- Craeymeersch, J.A., en J. Perdon. 2003. De halfgeknotte strandschelp, *Spisula subtruncata*, in de Nederlandse kustwateren in 2002.
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Rapport C004/03
- Craeymeersch, J.A., J.M.D.D. Baars, E. Brummelhuis, T.P. Bult, J.J. Kesterloo en K.J. Perdon. 2004. Bestandsopnames en routinematige bemonsteringen van schelpdieren.
CVO rapport 04.004.
- Kater, B., D. Baars en J. Perdon. 2003. Japanse oesters in het litorale gebied van de Oosterschelde in 2002.
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Rapport nr. C003/03. 20 pp.
- Kater, B. en J. Kesterloo. 2003. Mosselbestanden in de Oosterschelde 1992 - 2000.
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Rapport nr. C002/03.
- Kesterloo, J. en M. van Riet. 2003. Leeftijdsbepaling van kokkels uit de Oosterschelde 1998 en 2000.
Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek. Rapport nr. C006/03.
- Steenbergen, J., J.M.D.D. Baars, M.R. van Straalen, J. Kesterloo-Henderikse en T.P. Bult. 2003. Het Mosselareaal en –bestand op de droogvallende platen in de Waddenzee in het voorjaar van 2003.
Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek. Rapport nr. C070/03. 23 pp.

6.6.1 EVA2-rapporten waarbij gebruik gemaakt is van gegevens verkregen in het kader van het WOT-onderdeel 'monitoring schelpdierbestanden in de Nederlandse kustwateren'

- Brinkman, A.G. & Bult, T. Geschikte eulitorale gebieden in de Nederlandse Waddenzee voor het voorkomen van meerjarige natuurlijke mosselbanken. Hoofdrapport door deelproject F2 van EVA II, de tweede fase van het evaluatieonderzoek naar de effecten van schelpdiervisserij op natuurwaarden in de Waddenzee en Oosterschelde 1999-2003. Alterra rapport 456, 1-306. 2003. Wageningen, Alterra.
- Brinkman, A.G., Kater, B.J., Aarts, G. & Baars, J.M.D.D. Mogelijke effecten van kokkelvisserij op mosselzaadval in de Waddenzee. Alterra rapport. 2003b. Wageningen, Alterra.

- Brinkman, A.G. & Smaal, A.C. EVA II deelproject F7: Onttrekking en natuurlijke productie van schelpdieren in de Nederlandse Waddenzee in de periode 1976-1999. Alterra rapport. 2003. Wageningen, Alterra.
- Bult, T.P., Baars, D., Ens, B.J., Kats, R.K.H. & Leopold, M.F. B3: Evaluatie van de meting van het beschikbare voedselaanbod voor vogels die grote schelpdieren eten. RIVO rapport. 2003a.
- Bult, T.P., van Stralen, M.R., Brummelhuis, E. & Baars, D. Mosselvisserij en -kweek in het sublitoraal van de Waddenzee. RIVO Rapport - Concept voor stuurgroep EVA II, 1-74. 2003b. Yerseke, RIVO.
- Dankers, N., Meijboom, A., Cremer, J.S.M., Dijkman, E., Hermes, Y. & te Marvelde, L. EVA II deelproject F6: Historische ontwikkeling van droogvallende mosselbanken in de Nederlandse Waddenzee. Alterra rapport. 2003. Wageningen, Alterra.
- Ens, B.J. & Kats, R.K.H. Evaluatie van voedselreservering Eidereenden in de Waddenzee - rapportage in het kader van EVA II deelproject B2. Alterra rapport. 2003. Wageningen.
- Geurts van Kessel, A.J.M., Kater, B.J. & Prins, T.C. Veranderende draagkracht van de Oosterschelde voor kokkels. Rapportage van Thema's 2 en 3 uit het "Lange Termijn Onderzoeksprogram-41 ma Voedselreservering Oosterschelde", in het kader van de Tweede Evaluatie van het Nederlands Schelpdiervisserijbeleid, EVA II. RIKZ Rapport RIKZ/2003 .043, RIVO rapport C62-03. 2003. Middelburg.
- Kamermans, P., Bult, T., Kater, B.J., Baars, D., Kesteloo-Hendrikse, J.J., Perdon, J. & Schuiling, E. EVA II deelproject H4: Invloed van natuurlijke factoren en kokkelvisserij op de dynamiek van bestanden aan kokkels (*Cerastoderma edule* en nonnen (*Macoma balthica*) in de Waddenzee, Ooster- en Westerschelde. RIVO rapport C058/03. 2003a. Yerseke.
- Kamermans, P., Kesteloo-Hendrikse, J.J. & Baars, D. EVA II deelproject H2: Evaluatie van de geschatte omvang en ligging van kokkelbestanden in de Waddenzee, Ooster- en Westerschelde. RIVO rapport C054/03. 2003b. Yerseke.
- Kamermans, P., Schuiling, E., Baars, D. & van Riet, M. EVA II deelproject A1: Visserij-inspanning. RIVO rapport C057/03. 2003c. Yerseke.
- Kater, B.J., Brinkman, A.G., Baars, J.M.D.D. & Aarts, G. Kokkelhabitatkaarten voor de Waddenzee en de Oosterschelde. RIVO rapport C060/03. 2003. Yerseke, RIVO.
- Rappoldt, C., Ens, B.J., Dijkman, E. & Bult, T. Scholeksters en hun voedsel in de Waddenzee. Rapport voor deelproject B1 van EVA II, de tweede fase van het evaluatieonderzoek naar de effecten van schelpdiervisserij op natuurwaarden in de Waddenzee en Oosterschelde 1999-2003. Alterra rapport. 2003a. Wageningen.
- Rappoldt, C., Ens, B.J., Dijkman, E., Bult, T., Berrevoets, C.M. & Geurts van Kessel, J. Scholeksters en hun voedsel in de Oosterschelde. Rapport voor deelproject D2 thema 1 van EVA II, de tweede fase van het evaluatieonderzoek naar de effecten van schelpdiervisserij op natuurwaarden in Waddenzee en Oosterschelde 1999-2003. Alterra rapport. 2003b. Wageningen.
- van Stralen, M.R. De ontwikkeling van mosselbestanden op droogvallende platen en in het sublitoraal van de Waddenzee vanaf 1955: een reconstructie op basis van gegevens uit de mosselzaadvisserij. MarinX-rapport 2001.10, 1-57. 2002. Scharendijke, MarinX.

6.7 Nota's en brieven

- Craeymeersch, J.A. 2003. Bestanden *Spisula subtruncata* in de Voordelta in het jaar 1993. Nota CSO/03.9268/jc
- Craeymeersch, J.A. 2003. Overzichten van de bestandsschattingen kokkels Ooster- en Westerschelde, Waddenzee) en litorale mosselbestanden (Waddenzee) van het voorjaar 2003. Nota CSO/03.12873/jc
- Craeymeersch, J.A. 2003. Bestandsschattingen kokkels in Ooster- en Westerschelde, Waddenzee. Nota CSO/03.12873/jc. Juni 2003.
- Smaal, A. (2003) Schatting sublitorale mosselbestand Waddenzee najaar 2003. Memo t.a.v. PO Kokkels, LNV dir. Noord en LNV Dir. Visserijen. Juli 2003.
- Van Stralen, M. en T.P. Bult (2003). Inventarisatie van het wilde mosselbestand in de Waddenzee in het najaar van 2003. MARINX notitie nr. 2003.31.

6.8 Vergaderingen en werkgroepen

TMAP Blue Mussel Workshop	Wilhelmshaven, 26/27 maart 2003	Baars
Studiedag schelpdiersector	Yerseke, 21 februari 2003 "Voedselveiligheid & monitoring"	Smaal
Studiedag schelpdiersector	Yerseke, 28 maart 2003 "Duurzame schelpdiervisserij"	Smaal, Bult, Kamermans

6.9 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003	Monitoren schelpdierbestanden in Nederlandse kustwateren		
	startdatum	einddatum	
	1-1-2003	31-12-2003	
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)	
	301.3	136.9	
co-financierende partij		PO Mossel, PO Kokkel	
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt		
Kosten in 2003 (k€)	omschrijving	totaal	
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.
Reiskosten			
materiele kosten			
overige kosten			
totaal			438.3

7 Visbestanden in Mauritanië

Projectverslag 2003

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Visbestanden in Mauritanië
Programma/projectnummer	406 31312800
Projectleider	dr. A.A.H.M. Corten
Overige medewerkers	dr. J.J. Zeeberg, drs. R. ter Hofstede, ir. I.T. Mantingh
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	ir. P.A.L. de Rijk (Dir. Vis)

7.1 Algemeen

De verzameling van bepaalde gegevens van de vangsten van de Nederlandse schepen in de wateren van Mauritanië (Noordwest Afrika) vormt onderdeel van een verplichting voor het verzamelen van gegevens vastgelegd in de basisverordening: (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad.

Ten aanzien van de bemonstering van de vangsten van de Nederlandse vloot in de wateren van Mauritanië had de CIE in 2002 opgemerkt dat deze in het onderzoeksprogramma van 2002 ontbraken en werd verzocht deze in toekomstige jaren op te nemen. In 2003 meldt de Cie dat het land van aanlanding verplicht is om de aldaar aangevoerde vis te bemonsteren. Aangezien deze vangsten niet in Nederland worden aangevoerd verzocht de Cie de bemonstering niet meer in het programma op te nemen. Zij is in ieder geval niet verplicht en bereid hiervoor financiering ter beschikking te stellen. Omdat het bemonsteringsprogramma reeds was aangevangen was de Cie bereid de bemonstering in 2003 toe te staan.

7.2 Beschrijving bemonstering

De bemonstering omvat het routinematig verzamelen en verwerken van vismonsters van de commerciële vangsten aan boord van pelagische freezer-trawlers van de Nederlandse vloot in Mauritanië. Deze bemonstering vindt gedurende het gehele jaar plaats op zee en wordt sinds 1999 uitgevoerd d.m.v. een waarnemersprogramma in samenwerking met het Mauritaans Instituut voor Oceanografisch en Visserij Onderzoek (IMROP). De werkzaamheden worden uitgevoerd door medewerkers van het IMROP, onder begeleiding van een onderzoeker van het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek (RIVO).

Het waarnemersprogramma maakt onderdeel uit van een samenwerkingsproject tussen het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek (RIVO) en het Mauretaanse Instituut voor Oceanografisch en Visserij Onderzoek (IMROP). Dit project is begin 1998 gestart en is bedoeld om de Mauritaanse kennis ten aanzien van onderzoek aan pelagische visbestanden te versterken.

De bemonstering richt zich op de landings en discards van commerciële en ook niet-commerciële soorten door de Nederlandse pelagische trawlers in de Mauritaanse EEZ. Van alle soorten wordt de lengtesamenstelling bepaald en van de commerciële soorten sardinella (*Sardinella aurita* en *Sardinella maderensis*) en horsmakreel (*Trachurus trecae*, *Trachurus trachurus* en *Decapterus rhonchus*) worden daarnaast regelmatig biologische gegevens verzameld omtrent geslacht, geslachtsrijpheid, vetgehalte, en gewicht.

Deze gegevens uit het waarnemersprogramma worden uiteindelijk gecombineerd met de landingsdata van de Nederlandse vloot, zodat een beeld verkregen wordt van de totale vangst(samenstelling) van deze pelagische vloot in de Mauritaanse wateren. Dit wordt uiteindelijk gebruikt bij toestandsbeoordeling van de bestanden van de kleine pelagische soorten in Mauritanië.

Naast het waarnemersprogramma worden door de Nederlandse pelagische vloot per week 4 monsters *Sardinella aurita* á 25 kg aangeland in Nouadhibou (Mauritanië) ten behoeve van biologische analyse en het verzamelen van otolieten.

Alle verzamelde gegevens worden opgeslagen in de databases van het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek en van het IMROP.

7.3 Onderdelen

7.3.1 Sardinella

De sardinella vangst van de Nederlandse pelagische vloot in Mauritanië bestaat hoofdzakelijk uit *Sardinella aurita* (ronde sardinella). In kleinere hoeveelheden wordt ook *Sardinella maderensis* (platte sardinella) gevangen.

In onderstaande tabellen staat per kwartaal de bemonsteringsintensiteit van beide sardinella soorten weergegeven voor 2003. Het betreft het aantal genomen lengtemonsters en het gemiddelde aantal vissen per monster dat gemeten is, voor zowel de landings als de discards. Ook wordt voor beide soorten per kwartaal getoond hoe vaak een biologische analyse is uitgevoerd en het gemiddelde aantal exemplaren per analyse, onderverdeeld in het aantal analyses op zee en in het laboratorium van het IMROP.

	Sardinella aurita			
	aantal lengtemonsters		gemiddeld aantal individuen per monster	
	landings	discards	landings	discards
1e kwartaal	37	50	108	20
2e kwartaal	59	67	98	19
3e kwartaal	122	84	113	28
4e kwartaal	49	48	106	43
Totaal 2003	267	249		

	Sardinella aurita			
	aantal biologische analyses		gemiddeld aantal individuen per monster	
	op zee	in het lab	op zee	in het lab
1e kwartaal	23	20	25	25
2e kwartaal	21	8	25	25
3e kwartaal	132	6	25	25
4e kwartaal	27	0	25	-
Totaal 2003	203	34		

	<i>Sardinella maderensis</i>			
	aantal lengtemonsters		gemiddeld aantal individuen per monster	
	landings	discards	landings	discards
1e kwartaal	3	15	54	8
2e kwartaal	8	11	98	2
3e kwartaal	34	64	116	14
4e kwartaal	18	30	62	6
Totaal 2003	63	120		

	<i>Sardinella maderensis</i>			
	aantal biologische analyses		gemiddeld aantal individuen per monster	
	op zee	in het lab	op zee	in het lab
1e kwartaal	1	0	25	-
2e kwartaal	2	0	25	-
3e kwartaal	27	0	25	-
4e kwartaal	2	0	25	-
Totaal 2003	32	0		

7.3.2 Horsmakreel

De horsmakreel vangst van de Nederlandse pelagische vloot in Mauritanië bestaat uit de soorten *Decapterus rhonchus* (russels horsmakreel), *Trachurus trachurus* (marsbanker) en *Trachurus trecae* (cunene horsmakreel).

In onderstaande tabellen staat per kwartaal de bemonsteringsintensiteit van alle horsmakreel soorten weergegeven voor 2003. Het betreft het aantal genomen lengtemonsters en het gemiddelde aantal vissen per monster dat gemeten is, voor zowel de landings als de discards. Ook wordt voor alle soorten per kwartaal getoond hoe vaak een biologische analyse is uitgevoerd en het gemiddelde aantal exemplaren per analyse. Elke biologische analyse is uitgevoerd op zee, niet in het laboratorium van het IMROP.

	<i>Trachurus trachurus</i>			
	aantal lengtemonsters		gemiddeld aantal individuen per monster	
	landings	discards	landings	discards
1e kwartaal	4	3	62	4
2e kwartaal	4	4	129	7
3e kwartaal	0	2	-	2
4e kwartaal	10	67	98	41
Totaal 2003	18	76		

	<i>Trachurus trachurus</i>			
	aantal biologische analyses		gemiddeld aantal individuen per monster	
	op zee	in het lab	op zee	in het lab
1e kwartaal	0	-	-	-
2e kwartaal	0	-	-	-
3e kwartaal	0	-	-	-
4e kwartaal	0	-	-	-
Totaal 2003	0	-		

	Trachurus trecae			
	aantal lengtemonsters		gemiddeld aantal individuen per monster	
	landings	discards	landings	discards
1e kwartaal	12	23	71	22
2e kwartaal	16	34	136	22
3e kwartaal	3	49	167	24
4e kwartaal	2	12	34	34
Totaal 2003	33	118		

	Trachurus trecae			
	aantal biologische analyses		gemiddeld aantal individuen per monster	
	op zee	in het lab	op zee	in het lab
1e kwartaal	0	-	-	-
2e kwartaal	1	-	25	-
3e kwartaal	0	-	-	-
4e kwartaal	0	-	-	-
Totaal 2003	1	-		

	Decapterus rhonchus			
	aantal lengtemonsters		gemiddeld aantal individuen per monster	
	landings	discards	landings	discards
1e kwartaal	0	2	-	9
2e kwartaal	1	2	45	4
3e kwartaal	10	41	107	12
4e kwartaal	8	16	85	95
Totaal 2003	19	61		

	Decapterus rhonchus			
	aantal biologische analyses		gemiddeld aantal individuen per monster	
	op zee	in het lab	op zee	in het lab
1e kwartaal	0	-	-	-
2e kwartaal	1	-	25	-
3e kwartaal	3	-	25	-
4e kwartaal	1	-	25	-
Totaal 2003	5	-		

7.4 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

Hofstede, R. ter (2004) Catch composition of the EU pelagic fleet in Mauritania during the year 2003. *RIVO report*. in prep.

Hofstede, R. ter (2003) Handleiding voor het werk van de wetenschappelijke waarnemers aan boord van schepen van de PFA. Nederlandse versie. Intern RIVO rapport nr. 03.003. 31 pp.

Hofstede, R. ter (2003) Directive pour le travail des observateurs scientifiques à bord des chalutiers du PFA. Edition français. Intern RIVO rapport nr. 03.004. 31 pp.

Mantingh, I.T. (2003) The reproductive cycle of *Sardinella aurita* in the Eastern Atlantic Ocean off Northwest Africa. RIVO report C079/03. 30 pp.

Vilsteren, M.M. (2004) Beschrijving van de database van het Mauritaanse Instituut voor Oceanografisch en Visserij Onderzoek (IMROP). Intern RIVO rapport. in prep.

7.5 Vergaderingen en werkgroepen

FAO Working Group on the Age reading of <i>Sardinella aurita</i> , Dakar (Senegal), 3 t/m 7 februari 2003.	Irmen Mantingh
FAO Working Group on the Assessment of Small Pelagic Fish off Northwest Africa, Agadir (Marokko), 31 maart t/m 10 april 2003.	Ad Corten Remment ter Hofstede
Werkbezoek FAO Rome 13 t/m 16 mei 2003	Remment ter Hofstede
FAO Working Group on the Age reading of <i>Sardinella aurita</i> , Santa Cruz, Tenerife (Spain), 8 t/m 12 december 2003.	Irmen Mantingh

7.6 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003	Visbestanden in Mauritanië		
	startdatum	einddatum	
	1-1-2003	31-12-2003	
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)	
	63.8	nvt	
co-financierende partij		nvt	
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt		
Kosten in 2003 (k€)	omschrijving	totaal	
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.
Reiskosten			
materiele kosten			
overige kosten			
totaal			63.8

8 Ontwikkeling visserij beheersinstrumentarium

Projectverslag 2002

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Ontwikkeling visserij beheersinstrumentarium
Programma/projectnummer	406 31112140 (voorheen 406 75506)
Projectleider	F.A. van Beek
Overige medewerkers	
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	N.J. de Niet (Dir. Vis.)

8.1 Algemeen

In dit project zijn deelprojecten ondergebracht naar aanleiding van specifieke wensen die door LNV kenbaar zijn gemaakt in de beleidsindicaties voor onderzoek. In 2003 was er slechts 1 projectonderdeel: de ontwikkeling een instrument om het motorvermogen van vissersvaartuigen te meten.

8.2 Ontwikkeling vermogensmeter

In 2003 werden de rapportage en bevindingen van het eerste prototype van de vermogensmeter van het testlaboratorium TNO-TPD geëvalueerd met de betrokken fabrikant. De testen van het prototype van de tweede betrokken fabrikant werden gecontinueerd en in december 2003 afgerond met de uitgave van het testrapport.

De beoordeling en evaluatie zullen in 2004 plaatsvinden, waarna er een afweging komt over de mogelijkheden van vervolgtesten op een bedrijfsschip.

8.3 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003	Ontwikkeling visserij beheersinstrumentarium			
	startdatum	einddatum		
	1-1-2003	31-12-2003		
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)		
	13.1	nvt		
co-financierende partij		nvt		
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Kosten in 2003 (k€)	omschrijving			totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	8.8
Reiskosten				
materiele kosten				4.3
overige kosten				
totaal				13.1

9 Kenniscirculatie/Communicatie

Projectverslag 2003

Instelling	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
Programmatitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Projecttitel	Kenniscirculatie/Communicatie
Programma/projectnummer	406 31112160
Projectleider	F.A. van Beek
Overige medewerkers	projectleider overige 406 projecten
Doelgroep/probleemhebber	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	ir. L.R.M. Lomans

9.1 Algemeen

In de kaderbrief van LNV voor 2003 is DLO gevraagd specifiek aandacht te geven aan kenniscirculatie en communicatieve aspecten van het onderzoek en deze beter zichtbaar te maken. Gevraagd werd in de onderzoeksprogramma's voor deze activiteit een apart budget (minimaal 5%) vast te reserveren.

Deze activiteiten werden voorheen binnen de projecten van het programma uitgevoerd. Met de begeleidingscommissie is overeengekomen dat deze activiteiten in 2003 uit de afzonderlijke projecten worden gehaald geclusterd en in een nieuw project worden ondergebracht.

9.2 Communicatie ICES adviezen

In 2003 werden, aansluitend op de vergaderingen van het Advisory Committee for Fishery Management (ACFM) van ICES in mei en oktober, presentaties gegeven aan LNV van de adviezen die zijn uitgebracht voor het beheer van de visserij in 2004. Tevens werden persberichten opgesteld welke ook op de website van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek werden geplaatst. In oktober werd tevens een persconferentie gegeven om de ICES adviezen voor 2004 toe te lichten. Tevens werd meegewerkt aan een aantal landelijke en regionale programma's op radio en televisie over dit onderwerp. Aangezien het advies voor de visserij op schol aanzienlijke beperkingen van de exploitatie van deze vissoort inhoudt, werd, gezien het gevoelige karakter van dit advies voor de sector, in samenspraak met Directie Vis van LNV, een communicatieplan opgesteld voor het naar buiten brengen van de adviezen. Bij het opstellen en uitvoeren van het communicatieplan werd ondersteuning verkregen van de communicatieadviseur van ASG.

Ten behoeve van de voorlichting aan de sector werden in een aantal artikelen in de vakpers toelichtingen gegeven op de resultaten van het biologisch bestandsonderzoek en de daaruit volgende adviezen. Een aantal van deze artikelen zijn ook op de RIVO website geplaatst. In 2003 trok vooral de adviezen die voor schol werden gegeven de aandacht van de media. Tevens zijn door ASB een aantal achtergrondartikelen over de advisering geplaatst in het communicatieblad van Wageningen UR.

Naar aanleiding van de adviezen vond formeel en informeel uitgebreid overleg plaats met medewerkers van Directie Vis van LNV over de mogelijke consequenties van de adviezen voor het visserijbeleid en heeft het Ministerie een lijst van vragen en scenario's geformuleerd waarvan zij aanvullende biologische en economische analyses van wilde om de

consequenties van verschillende beleidsopties te kunnen wegen. De analyses werden in een kort tijdsbestek uitgevoerd in november 2003 en samengevat in een rapport. Het rapport bevat de uitkomsten van de analyses maar mag niet worden opgevat als advies in enigerlei vorm. Het rapport bestaat uit twee afzonderlijke delen: een biologisch en een economisch deel. Deze beide delen zijn hier samengevoegd in een gezamenlijke rapportage maar er is geen verdere inhoudelijke afstemming geweest tussen beide delen, dus ze kunnen ook worden gelezen als op zichzelf staande rapportages. In overleg met de opdrachtgever is besloten om de resultaten van de biologische analyses in het engels te publiceren. Deze extra activiteit werd gefinancierd uit de vrije ruimte van programma 406.

9.3 Overige communicatie met LNV

Naar aanleiding van de ontwikkelingen in de visbestanden berekend in internationale werkgroepen werd in de regel de resultaten toegelicht aan de meest betrokken beleidsmedewerkers bij LNV.

Met betrekking op de toekomst van het onderzoek in de binnenwateren werd in november een presentatie gegeven over Kaderrichtlijn water en de bijdrage die de gegevens die in programma 406 worden verzameld kunnen bijdragen aan de rapportageverplichting van de overheid over de toestand van de binnenwateren die uit deze richtlijn voortvloeien

9.4 Internationale communicatie via ICES

De International Council for the Exploitation of the Sea (ICES) is een internationaal platform waarin mariene onderzoekers, werkzaam in de "North Atlantic" samenwerken. De belangrijkste taken zijn het stimuleren en coördineren van onderzoek alsmede het geven van adviezen ten aanzien van het beheer van het mariene milieu. Met instemming van Directie Visserij vervullen onderzoekers van het Nederlands Instituut een aantal voorzitterschappen van ICES comités. Henk Heessen is voorzitter van Living Resource Committee (LRC). Martin Pastoors is voorzitter van WGNSSK. Willem Dekker is voorzitter van de ICES/EIFAC WGEEL. Het vervullen van deze taak brengt verplichtingen met zich mee. Henk Heessen heeft naast het LRC een vergadering van het Consultative Committee (CONC) bijgewoond. Daarnaast zijn diverse onderzoekers lid van diverse wetenschappelijke comités van ICES. Deze activiteiten van deze comités hebben betrekking op de instandhouding van de infrastructuur van de internationale biologische samenwerking. De bijdragen aan deze comités zijn daarom in dit project ondergebracht.

9.5 North Sea Commission, Fisheries Partnership

In het kader van het ontwikkelen van contacten met "stakeholders" is het Nederlands Instituut sinds 2002 formeel partner in de North Sea Commission, Fisheries Partnership (NSCFP). Dit is een internationaal overlegplatform tussen visserijbiologen en visserijsector uit landen rond de Noordzee. Het belangrijkste doel van deze groep is het uitwisselen van informatie, geven van voorlichting en ontwikkelen van gezamenlijke initiatieven. In 2003 werden drie reguliere bijeenkomsten gehouden in Newcastle, Hamburg en Brussel. De belangrijkste activiteit in 2003 was het ontwikkelen van een prototype van Regionale Adviesraad (RAC) voor de Noordzee. In het oprichten van een dergelijke RAC is voorzien in het nieuwe gemeenschappelijk visserijbeleid in Verordening (EC) 2371/2002. Een dergelijk raad zal bestaan uit vertegenwoordigers uit de sector, NGO's en wetenschappers. Aan de hand van een voorstel voor een Verordening van de Raad waarin de oprichting van deze raden wordt vastgesteld werd een voorstel voor het mandaat, structuur en werkwijze opgesteld en getest. Naar verwachting zal een dergelijke Raad in 2004 worden geïnstalleerd.

Evenals vorig jaar werd door de NSCFP in samenwerking met ICES een review van een aantal toestandsbeoordelingen van demersale visbestanden in de Noordzee gezamenlijk door experts uit de sector en onafhankelijke visserijbiologen (uit de USA en Canada)

geëvalueerd. De Nederlandse inbreng was substantieel middels de presentatie van en toelichting op de toestandsbeoordelingen door de Nederlandse voorzitter van de demersale Noordzeewerkgroep (WGNSSK) Martin Pastoors. De resultaten van de beoordeling werden aan ACFM aangeboden en ter overweging bij het opstellen van de vangstadvisen.

Verder werd door NSCFP meegewerkt aan een enquête binnen de demersale vloot over de toestand van een aantal visbestanden. Ook werd gezamenlijk met ICES een studiegroep gehouden die de mogelijkheden inventariseerde om tot een nauwere samenwerking te komen tussen vissers en biologen.

9.6 Internetontsluiting en nieuwsbrieven

Met het oog op het verbeteren van de communicatie met LNV hebben de Raad van Bestuur van Wageningen UR en de Bestuursraad van LNV afgesproken dat de informatie uit de onderzoeksprogramma's beter toegankelijk gemaakt wordt. Naar aanleiding hiervan hebben de Directeuren Wetenschap van Wageningen UR een werkgroep ingesteld om communicatie voorstellen te ontwikkelen. Op basis van deze voorstellen is dit jaar een begin gemaakt met de internetontsluiting van informatie over de kennis uit de programma's. Daarnaast worden thematische nieuwsbrieven ontwikkeld en in later stadium zullen e-newsletters worden ingezet. Van het programmabudget van 406 is en verplichte bijdragen van €4000 voor deze activiteiten ingehouden.

9.7 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

- Beek, F.A. van, en M.A. Pastoors. 2003. Ontwikkelingen in het bestand van blauwe wijting.
RIVO website
- Dekker, W. 2003. Focus op: Toestand van de aal gevaarlijk dicht bij totale ineenstorting.
Animal Science krant, (1)4
- Dickey-Collas, M., M.A. Pastoors, S.B.M. Kraak, O. van Keeken, H. van Oostenbrugge,
J.Smit en J.W. de Wilde 2003. Quick scan on the biological and economic
consequences of the ACFM 2003 advice. (separate summary)
CVO report Number 03.19
- Heessen, H.J.L. 2003. Roggen in de zuidelijke Noordzee. Visserijnieuws 23(19)
- Heessen, H.J.L. 2003. International Bottom Trawl Survey 2003. Veel haring, maar vrijwel
geen jonge kabeljauw.
Visserijnieuws 23(20)5
- ICES 2003. Report of the ICES/NSCFP Study Group on the Incorporation of Additional
Information from the Fishing Industry into Fish Stock Assessment [SGFI] (Newcastle
(UK), 17-19 februari 2003)
ICES C.M.2003/ACFM:14 Ref. D
- NSCFP 2003. Report of the 8th meeting of the North Sea Commission Fisheries Partnership
The Vermont Hotel, Newcastle, England February 20-21, 2003
- NSCFP 2003. Report of the 9th meeting of the North Sea Commission Fisheries Partnership
Federal Research Centre for Fisheries, Hamburg, Germany June 23-24, 2003
- NSCFP 2003. 3rd Consultation Meeting of the North Sea Commission Fisheries Partnership.
ICES Secretariat, Copenhagen, Denmark October 6-7, 2003
- Pastoors, M.A. 2003. Haringstand Noordzee floreert.
RIVO website
- Pastoors, M.A. en Frans van Beek. 2003. Ontwikkelingen in het Noordzee haringbestand.
RIVO website
Visserijnieuws 23

- Pastoors, M.A. 2003. Uitkomsten discardonderzoek erg belangrijk (Impressies van een reis op de HD3).
Visserijnieuws 23(29)8.
- Pastoors, M.A., H.J.L Heessen en F.A. van Beek. 2003. Biologische adviezen voor schol, tong en kabeljauw nader toegelicht.
Visserijnieuws 23(29)8.
- Pastoors, M.A. 2003. Noordzee haringbestand floreert. Persbericht
Visserijnieuws, 2003. Enorme schommelingen in haringbestand. Artikel gebaseerd op "Ontwikkelingen in het Noordzee haringbestand" van Martin Pastoors en Frans van Beek.
Visserijnieuws 23(2?)7

9.8 Nota's

- Beek, F.A. 2003. Verslag van de vergadering van de North Sea Commission Fisheries Partnership (NSCFP) van 23-24 juni 2003 in Hamburg.
Nota CVO/03.0018253/FvB/mw
- Beek, F.A. en W.L.T. van Densen. 2003. Verslag van de review vergadering van de North Sea Commission Fisheries Partnership (NSCFP) van 6 en 7 oktober 2003 bij ICES, Kopenhagen.
Nota CVO/03.0022138/FvB/mw
- Densen, W.L.T van, 2003. Verslag van een bijeenkomst van de RAC Development Working Group van de North Sea Commission Fisheries Partnership, Brussel, 19 november 2003.
Nota CVO/03.00227419/WLT/mw
- Heessen, H.J.L. 2003. Verslag van de vergadering van het Consultative Committee (CONC) van ICES, Kopenhagen 23-26 mei 2003.
Nota BE/03.13760/HH
- Jagtman, E. en F.J. Quirijns. 2003. Verslag van de vergadering van de North Sea Commission Fisheries Partnership (NSCFP), Newcastle (UK), 20-21 februari 2003.
Nota CVO/03.0005641 EJ
- Quirijns, F.J., en W.L.T. van Densen. 2003. Verslag van de "Study group on the Incorporation of Additional Information from the Fishing Industry into Fish Stock Assessment (ICES/NSCFP SGFI)", Newcastle, 17-19 februari 2003.
RIVO nota BE/03.0008301/FQ/mw

9.9 Vergaderingen en werkgroepen en presentaties

Voordracht over routinematige bestandsopnamen op zee (in het kader van het F-project Stellendam, 8 februari 2003	Henk Heessen Gerjan Piet
North Sea Commission Fisheries Partnership [NSCFP] Newcastle (UK), 20-21 februari 2003	Eric Jagtman Floor Quirijns
ICES/NSCFP Study Group on the Incorporation of Additional Information from the Fishing Industry into Fish Stock Assessment [SGFI] Newcastle (UK), 17-19 februari 2003	Wim van Densen Floor Quirijns
Toelichting van de toestandsbeoordeling van de haringbestanden LNV. Den Haag, 28 maart 2003	Martin Pastoors Mark Dickey-Collas
Toelichting van de toestandsbeoordeling van de blauwe wijting en Atlanto-scandische haring aan LNV. Den Haag, 13 mei 2003	Frans van Beek
Toelichting voor LNV van de toestandsbeoordeling van de platvis en rondvisbestanden in de Noordzee alsmede makreel en horsmakreel. Den Haag, 19 september 2003	Frans van Beek
ICES Consultative Committee Kopenhagen, 23-26 mei 2003	Henk Heessen
Presentatie van de ACFM adviezen aan LNV en de Nederlandse visserijsector. Den Haag, 10 juni 2003	Martin Pastoors
North Sea Commission Fisheries Partnership [NSCFP] Hamburg, 23-24 juni 2003	Frans van Beek
North Sea Commission Fisheries Partnership [NSCFP] review meeting Kopenhagen, 6-7 oktober 2003	Martin Pastoors Frans van Beek Wim van Densen
Presentatie van de ACFM adviezen aan LNV, de Nederlandse visserijsector en de pers. Den Haag, 20 oktober 2003	Martin Pastoors
Toelichting van de ontwikkeling van het aalbestand. Den Haag, 13 mei 2003	Willem Dekker
Presentatie Kaderrichtlijn Water [Joep de Leeuw] Den Haag, 7 november 2003	Joep de Leeuw Eric Jagtman Frans van Beek
North Sea Commission Fisheries Partnership [NSCFP] Brussel, 19 november 2003	Wim van Densen
Diverse overleggen naar aanleiding van aanvullende LNV vragen omtrent de ICES adviezen voor Noordzee bestanden Den Haag, IJmuiden, november-december 2003	Martin Pastoors Mark Dickey-Collas Sarah Kraak Olvin van Keeken Frans van Beek

9.10 Financiële en capaciteitsinformatie

rapportage 2003	Kenniscirculatie/Communicatie			
	startdatum	einddatum		
	1-1-2003	31-12-2003		
Omzet in 2003 (k€)	LNV (programmaged)	Co-financiering (derden)		
	153.6	nvt		
co-financierende partij		nvt		
commitment BC voor contrafinanciering	ja/nee/nvt			
Kosten in 2003 (k€)	omschrijving			totaal
Personele kosten (dagen x tarief)	assistent	onderzoeker	senior ond.	
Reiskosten				
materiele kosten				
overige kosten				
totaal				153.6